

**BƏSİNCİ ÇAĞIRIŞ
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI
MİLLİ MƏCLİSİNİN
TƏNTƏNƏLİ İCLASININ**

PROTOKOLU № 72

Milli Məclisin iclas salonu.

21 sentyabr 2018-ci il. Saat 10.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin
Sədri **Oqtay Əsədov** sədrlik etmişdir*

İclasda Milli Məclisin 115 deputatı iştirak etmişdir.

İclasa dəvət olunmuşlar:

İlham Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

* * *

Məzahir Pənahov, Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyasının sədri.

Vüqar Gülməmmədov, Azərbaycan Respublikası Hesablama Palatasının sədri.

* * *

**Xarici ölkələrin parlament sədrləri, sədr müavinləri
və nümayəndə heyətləri, beynəlxalq parlament
təşkilatlarının təmsilçiləri**

* * *

Çıxış etmişlər:

İlham Əliyev, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.

* * *

Oqtay Əsədov, Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri.

Tsveta Karayançeva, Bolqarıstan Milli Assambleyasının Sədri.

Binəli Yıldırım, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri.

Məhəmməd Sadiq Sancrani, Pakistan İslam Respublikası Senatının Sədri.

Vladimir Andreyçenko, Belarus Nümayəndələr Palatasının Sədri.

Mərzuq əl-Ğanim, Küveyt Millət Məclisinin Sədri.

Dastanbek Cumabekov, Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinin Sədri.

Əhməd bin İbrahim əl-Mulla, Bəhreyn Nümayəndələr Şurasının Sədri.

Mohamed Ali Huməd, Cibuti Milli Assambleyasının Sədri.

İbrahim Əhməd Ömər, Sudan Milli Assambleyasının Sədri.

Georgi Tsereteli, ATƏT-in Parlament Assambleyasının Sədri.

Sergey Neverov, Rusiya Dövlət Duması Sədrinin müavini.

Mahmud Əhməd Şərif, Misir Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini.

Bektaş Beknazarov, Qazaxıstan Senati Sədrinin müavini.

Voytex Filip, Çexiya Deputatlar Palatası Sədrinin müavini.

Abducabbor Əzizi, Tacikistan Nümayəndələr Palatası Sədrinin birinci müavini.

Aqus Hermanto, İndoneziya Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini.

Ksaba Hende, Macarıstan Milli Assambleyası Sədrinin müavini.

Genci Nimanbequ, Monteneqro parlamenti sədrinin müavini, Monteneqro-Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri.

Adam Bielan, Polşa Senatı Sədrinin müavini.

Veloyub Arsiç, Serbiya Parlamenti Sədrinin müavini.

Sarvar Otamuratov, Özbəkistan Parlamenti Məclisi Sədrinin müavini.

Uonq Çu Luu, Vyetnam Milli Assambleyası Sədrinin müavini.

Barbara Krenn, Avstriya Milli Şurasının üzvü, Avstriya–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri.

Bob Bləkmən, Böyük Britaniya Parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri.

Jan-Fransua Mansel, Fransa Azərbaycan Dostları Assosiasiyasının Prezidenti.

Favzi Daud, İordaniya parlamentinin deputatı.

Kambadahalli Hanumappa Muniyappa, Hindistan Parlamentinin deputatı.

Covani Russo, İtaliya Respublikası Deputatlar Palatasının üzvü.

Rimanté Şalaşeviçute, Litva Seyminn Sosial işlər və əmək komitəsinin sədri.

Əyyub Hmayed, Livan Milli Assambleyasının üzvü.

Biron Kamilləri, Malta parlamentinin deputatı.

Peter Marçek, Slovakiya Parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri.

Matyaz Nemek, Sloveniya Milli Assambleyasının Xarici əlaqələr komitəsinin sədri.

Camal əl-Hai, Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri parlamentinin üzvü.

Səyyad Kərim, Avropa İttifaqı–Azərbaycan parlament əməkdaşlığı komitəsinin həmsədri.

Cemal Öztürk, Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin üzvü.

Məhəmməd Qureyşi Niyaz, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı Parlament İttifaqının Baş katibi.

Karabaş Abdülrzaq, Əlcəzair parlamenti Sədrinin müavini.

Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin Sədri

O.ƏSƏDOV

AZƏRBAYCAN PARLAMENTİNİN 100 İLLİYİ MÜNASİBƏTİ İLƏ MİLLİ MƏCLİSİN TƏNTƏNƏLİ İCLASI

21 sentyabr 2018-ci il. Saat 10.

İlham Əliyev, *Azərbaycan Respublikasının Prezidenti.*

Hörmətli deputatlar!

Hörmətli qonaqlar!

Xanımlar və cənablar!

Mən sizin hamınızı Azərbaycan parlamentinin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə təbrik edirəm! *(Alqışlar.)*

Bizim tədbirlərdə iştirak edən bütün xarici qonaqları salamlayıram, onlara “xoş gəlmisiniz!” deyirəm. *(Alqışlar.)*

Dörd ay bundan əvvəl biz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyini təntənəli şəkildə qeyd etdik. Bu, tarixi hadisə idi. Çünki ilk dəfə idi ki, müsəlman aləmində demokratik respublika yaradılmışdı və Azərbaycan xalqı haqlı olaraq fəxr edir ki, bu respublikanı yaradan biz olmuşuq.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ömrü uzun olmadı. Ancaq buna baxmayaraq, Azərbaycan Demokratik Respublikası bir çox işləri görə bildi. Dövlət atributları təsis edildi və bu gün bizim Dövlət bayrağımız, Dövlət himnimiz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən qəbul edilmiş dövlət atributlarıdır. Azərbaycan dili rəsmi dil kimi elan edilmişdir. İyunun 26-da Azərbaycan Milli Ordusu yaradılmışdır ki, bir neçə ay bundan sonra Qafqaz İslam Ordusu ilə birlikdə Azərbaycan Milli Ordusu və könüllülər Bakını işğalçılardan azad etdilər.

Təhsillə bağlı çox önəmli qərarlar qəbul edilmişdir, o cümlədən Bakı Dövlət Universitetinin yaradılması haq-

qında qərar qəbul olunmuşdur. Gələn il biz Bakı Dövlət Universitetinin 100 illiyini qeyd edəcəyik.

Bir çox qanunlar qəbul edilmişdir, daha doğrusu, 200-dən çox qanun qəbul edilmişdir. Qadınlara səsvermə hüququ verilmişdir. Yəni qısa müddət ərzində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti böyük işlər gördü. Bu gün Azərbaycan xalqı, Azərbaycan dövləti Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin və onun qurucularının fəaliyyətini yüksək qiymətləndirir. Təsadüfi deyil ki, 2018-ci il mənim sərəncamımla “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti İli” elan edilmişdir.

Bu il biz Azərbaycanda və bir çox ölkələrdə Xalq Cümhuriyyətinin 100 illiyi ilə bağlı bir çox önəmli tədbirlər keçirmişik. Azərbaycanda müntəzəm olaraq tədbirlər keçirilir. Onların arasında, əlbəttə ki, 28 May günü ilə əlaqədar keçirilmiş təntənəli tədbirləri xüsusilə qeyd etmək istərdim. Ondan sonra Azərbaycan Milli Ordusunun 100 illiyinə həsr edilmiş möhtəşəm hərbi paradı qeyd etməliyəm. Bir neçə gün bundan əvvəl – sentyabrın 15-də ikinci möhtəşəm hərbi parad keçirilmişdir. Bakının işğalçılardan azad edilməsi günü təntənəli şəkildə qeyd edildi. O gün Qafqaz İslam Ordusu, Azərbaycan Milli Ordusu, könüllülər Bakını işğalçılardan azad etmişlər və Azərbaycan hökuməti iki gündən sonra Gəncədən Bakıya köçə bilmişdir. Bizim tarixi şəhərimiz, Azərbaycan xalqının qədim şəhəri Bakı öz sahiblərinə qaytarılmışdır.

Əfsuslar olsun ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti cəmi 23 ay yaşadı, süqut etdi və Azərbaycan dövlət müstəqilliyini itirdi. Bu, onu göstərir ki, müstəqilliyi qoruyub saxlamaq onu əldə etməkdən daha çətin işdir. 1991-ci ildə Sovet İttifaqının dağılması nəticəsində Azərbaycan XX əsrdə ikinci dəfə müstəqilliyə qovuşmuşdur. Bu, tarixi şans, tarixi xoşbəxtlik idi. Çünki Azərbaycan xalqı əsrlər

boyu müstəqillik, azadlıq eşqi ilə yaşamışdır. Ancaq uzun illər ərzində başqa dövlətlərin tərkibində idi. 1991-ci ildə ikinci dəfə bizə belə imkan yarandı. Ancaq əfsuslar olsun ki, müstəqilliyimizin ilk illəri Azərbaycanda çox böyük fəlakətlərlə müşayiət olunurdu. Ölkə iqtisadiyyatı ağır vəziyyətdə idi, siyasi proseslər vəziyyəti gərginləşdirirdi, Ermənistanın Azərbaycana qarşı işğalçılıq siyasəti vüsət alırdı, daxildə çəkişmələr imkan vermirdi ki, Azərbaycan uğurla inkişaf etsin. 1992-ci ildə dövlət çevrilişindən sonra vəziyyət daha da ağırlaşdı və Azərbaycan çox çətin çağırışlarla üz-üzə qalmışdı. 1992-ci ildə hakimiyyətə gəlmiş qüvvələr ölkəmizi uçuruma aparırdı, ölkəmizdə siyasi-iqtisadi böhran dərinləşirdi, Ermənistan işğalçılıq siyasətini genişləndirirdi, torpaqlarımız işğal altına düşürdü, iqtisadiyyat tamamilə iflic olmuşdu və ölkəmizdə vətəndaş müharibəsinə start verildi, qardaş qanı töküldü. Bu ağır, çətin günlərdə Azərbaycan xalqı müdriklik göstərərək yeganə düzgün addım atmışdır, Heydər Əliyevi hakimiyyətə dəvət etmişdir və bu tarixi addım ölkəmizin müasir tarixində dönüş nöqtəsi idi.

Heydər Əliyevə Azərbaycan xalqının rəğbəti, dəstəyi həmişə çox böyük olmuşdur. Bunun əsas səbəbi ondan ibarətdir ki, o, Azərbaycana sovet dövründə rəhbərlik edən zaman respublikamızın uğurlu inkişafına təkan vermişdi. O vaxt Azərbaycan sovet məkanında 15 respublikadan fərqlənirdi, çünki Rusiya Federasiyasından başqa cəmi iki respublika donor kimi fəaliyyət göstərirdi, onlardan biri Azərbaycan idi. Azərbaycan ən geridə qalmış yerdən Heydər Əliyevin dövründə – 1980-ci illərin əvvəllərində ən qabaqcıl yerlərə çıxmışdır və insanların rifah halı yüksək dərəcədə yaxşılaşmışdır. Digər səbəblər isə ağır günlərdə Heydər Əliyevin cəsarətli addımları ilə bağlıdır. 20

Yanvar faciəsindən sonra o, dərhal sovet hökumətinin Azərbaycan xalqına qarşı törətdiyi cinayəti rəsmən pislədi, Kommunist Partiyasından çıxdı və Azərbaycan xalqı onun simasında liderini gördü. Ondan sonrakı dövr Naxçıvan Muxtar Respublikası ilə bağlıdır. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin bayrağının məhz Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvanın Ali Məclisinin iclasında rəsmi Dövlət bayrağı kimi tanınması tarixi hadisə idi. Deyə bilərəm ki, bu, müstəqilliyə aparan önəmli addımlardan biri idi.

Bütün dövrlərdə Heydər Əliyev xalqla birlikdə idi. Məhz buna görə ağır günlərdə, faciəvi günlərdə Azərbaycan xalqı ona müraciət etmişdir. 1993-cü il iyunun 15-də bu salonda parlamentin iclasında Heydər Əliyev Azərbaycan parlamentinin Sədri vəzifəsinə seçilmişdir. Bir daha demək istəyirəm ki, müasir tariximizdə bu, dönüş nöqtəsi idi. Ondan sonra vəziyyət sabitləşməyə doğru getməyə başladı, vətəndaş müharibəsinə son qoyuldu, qanunsuz silahlı birləşmələr tərk-silah edildi, nizami ordu quruculuğu istiqamətində önəmli addımlar atıldı, Azərbaycan beynəlxalq təcriddən çıxma bildi. Çünki o vaxta qədər dünyadakı erməni lobbisi belə bir təsəvvür yaratmışdı ki, guya Azərbaycan təcavüzkar dövlətdir və Azərbaycan Ermənistanı qarşı təcavüz edir. Halbuki bizim torpaqlarımız işğal altına düşürdü.

Azərbaycana böyük həcmdə sərmayə qoyuluşunun təmin edilməsində Heydər Əliyevin müstəsna rolu var. Dünən biz “Əsrin müqaviləsi”nin 24-cü ildönümünü qeyd etdik və “Əsrin kontraktı” olmadan Azərbaycanın bugünkü sürətli inkişaf dinamikasını təsəvvür etmək mümkün deyil.

Bu gün Azərbaycan uğurla inkişaf edir və mən bu inkişafda Azərbaycan parlamentinin rolunu xüsusilə qeyd etmək istəyirəm. Azərbaycan parlamenti həm Heydər Əliyevin

dövründə, həm də bu gün öz fəaliyyəti ilə ölkəmizin müstəqilliyini möhkəmləndirir, sürətli inkişafını təmin edir, bu inkişafa öz töhfəsini verir. Bir çox qanunlar qəbul edilmişdir. Demək olar ki, bu qanunlar həyatımızın bütün sahələrini əhatə edir. Bizim qanunvericilik bazamız ən yüksək meyarlara cavab verir. Biz bir çox beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşuq və azadlıqların təmin edilməsində, demokratik inkişafı ilə bağlı siyasətimizin aparılmasında Azərbaycan parlamentinin çox böyük rolu var. Azərbaycan parlamenti ölkəmizdə çoxpartiyalı sistemin təkmilləşdirilməsində önəmli rol oynayır. Parlamentdə bir çox partiyaların nümayəndələri fəaliyyət göstərir və əlbəttə ki, onların müxtəlif məsələlərə fərqli baxışları var. Ancaq mən çox şadam ki, milli maraqlarla bağlı məsələlərdə bizim deputatlar bir nöqtəyə vurur və vətənpərvərlik göstərərək Azərbaycan dövlətinin maraqlarını beynəlxalq müstəvidə müdafiə edirlər.

Parlament diplomatiyası ölkəmizdə diplomatik sahədə önəmli rol oynayır. Mən qeyd etməliyəm ki, Azərbaycan deputatları beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində çox fəal iş aparırlar. Bu, xalqımız tərəfindən də qiymətləndirilir, mən də bunu izləyirəm və deməliyəm ki, doğrudan da, çox böyük iş aparılır. Deputatlarımız bir çox parlamentlərarası assambleyalarda ölkəmizdə gedən proseslər, iqtisadi, siyasi islahatlarla bağlı Azərbaycan həqiqətlərini çatdırır, lazım olan vaxtda Azərbaycanı çox ciddi müdafiə edir, haqq-ədaləti bərpa edir, imkan vermirlər ki, ölkəmizə qarşı əsassız ittihamlar hansısa qərarlara gətirib çıxarsın.

Əlbəttə ki, Azərbaycan deputatlarının fəaliyyətinin əsas istiqaməti Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı dünya birliyinə, öz həmkarlarına həqiqətlərin çatdırılmasıdır. Mən hesab edirəm ki, bu işdə çox

böyük uğurlara nail olmuşuq. Son illərdə bir neçə təşkilat, o cümlədən Avropa Şurası Parlament Assambleyası, Avropa Parlamenti Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ədalətli, beynəlxalq hüquqa söykənən, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyən qətnamələr qəbul etmişlər və bu sahədə fəaliyyət davam etdiriləcək. Mən əminəm ki, Azərbaycan parlamenti bundan sonra da həm ölkə daxilində gedən proseslərin sürətləndirilməsinə, həm də Azərbaycanın beynəlxalq imicinin möhkəmlənməsinə öz müsbət töhfəsini verəcəkdir.

Ermənistan–Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ən böyük ədalətsizlikdir. Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın əzəli və tarixi torpağıdır. Əsrlər boyu Azərbaycan xalqı bu torpaqlarda yaşayıb, yaradıb. Bu torpaqların tarixi toponimləri, tarixi abidələri, bizim milli irsimiz onu göstərir ki, bu torpaqlarda Azərbaycan xalqı əsrlər boyu yaşayıb. Bu gün bu torpaqlar işğal altındadır. Nəinki Dağlıq Qarabağ, onun ətrafında yerləşən yeddi rayon da Ermənistan tərəfindən işğal edilib. Bu torpaqlarda bütün infrastruktur dağıdılıb. Dağıdılmış şəhərlərimizin şəkilləri internetdə dərc edilir, bunu hər kəs görə bilər. Bizim bütün milli sərvətimiz, muzeylərimiz ermənilər tərəfindən talan edilib, tarixi abidələrimiz, məscidlərimiz dağıdılıb. Azərbaycan xalqına qarşı hərbi cinayət törədilib. Xocalı soyqırımını törədilib, bir gecə ərzində ermənilər 600-dən çox günahsız insanı, o cümlədən 100-dən çox qadını, 60-dan çox uşağı vəhşicəsinə qətlə yetiriblər. Bu gün 10-dan artıq ölkənin parlamenti Xocalı soyqırımını rəsmən tanıyıb və bu proses bundan sonra da gedəcəkdir.

Bütün beynəlxalq təşkilatlar münaqişə ilə bağlı qərar və qətnamələr qəbul etmişlər. Onların arasında əlbəttə ki, BMT Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsini xüsusilə

qeyd etmək istərdim. Bu qətnamələrdə açıq-aydın deyilir ki, erməni silahlı qüvvələri işğal edilmiş torpaqlardan dərhal və qeyd-şərtsiz çıxarılmalıdır. Ermənistan 20 ildən çoxdur ki, bu qətnamələrə əməl etmir, onlara məhəl qoymur və beləliklə, öz işğalçılıq siyasətini davam etdirir. Əfsuslar olsun ki, beynəlxalq təşkilatlar da Ermənistana qarşı heç bir sanksiya tətbiq etmir. Hesab edirəm, bunun vaxtı gəlib çatıb ki, işğalçıya qarşı çox ciddi tədbirlər görülsün və bu, ədalətli olardı. Bu məsələ ilə bağlı biz beynəlxalq təşkilatların fəaliyyət mexanizmlərinə də fikir verməliyik. Əgər dünyanın ən ali orqanı olan BMT Təhlükəsizlik Şurasının qətnamələri yerinə yetirilmirsə, onda, əlbəttə ki, bu orqanın nüfuzu o qədər də yüksək səviyyədə ola bilməz. Münaqişənin həllinin bir yolu var. Ermənistan silahlı qüvvələri bizim torpaqlarımızdan çıxarılmalıdır, Azərbaycan öz ərazi bütövlüyünü bərpa etməlidir və ondan sonra bölgədə sülh yarana bilər. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü isə bütün dünya tərəfindən tanınır. Bütün ölkələr Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləyir və Dağlıq Qarabağ Azərbaycanın ayrılmaz hissəsidir.

Mən hesab edirəm ki, bundan sonrakı dövrdə Ermənistanın yeni rəhbərliyi bu məsələ ilə bağlı öz siyasətində ciddi düzəlişlər etməlidir. Çünki bu gün Ermənistandan səslənən çox ziddiyyətli və bəzən cəfəng fikirlər münaqişənin həllinə yox, onun dərinləşməsinə xidmət göstərir. Azərbaycan öz prinsiplial mövqeyindən geri dönməyəcək. Dağlıq Qarabağ əzəli, tarixi Azərbaycan torpağıdır, beynəlxalq hüquq baxımından da Azərbaycan torpağıdır. Azərbaycanın suverenliyi və ərazi bütövlüyü bərpa ediləlidir.

Münaqişəyə, böyük humanitar fəlakətə baxmayaraq, – bir milyondan çox insan bu münaqişədən əziyyət çəkir, –

Azərbaycan inkişaf yolundadır, Azərbaycanın inkişafı çox sürətlidir. Ermənistan isə əksinə, getdikcə daha da zəifləyir. Ermənistanda bu ilin yazında baş vermiş çevriliş əslində göstərir ki, əvvəlki rejim xalqın dəstəyini tam itirmişdir. İyirmi il Ermənistana rəhbərlik etmiş rejim çökdü və bu, bir daha onu göstərir ki, onların işğalçılıq siyasəti iflasa uğradı. Eyni zamanda, beynəlxalq təşkilatlar da bu məsələ ilə bağlı gərək ciddi təhlil aparsınlar və özlərinə sual versinlər ki, necə ola bilər, Ermənistanda son müddət ərzində keçirilmiş parlament və prezident seçkilərinə beynəlxalq müşahidəçilər müsbət reaksiya vermişlər. Məgər onlar bilmirdilər ki, Ermənistanda bütün seçkilər kobudcasına saxtalaşdırılır? Bilmirdilər ki, orada əvvəlki rejimin hörməti sıfıra bərabərdir? Bilirdilər, ancaq hansısa səbəblərə görə göz yumurdular. İndi də Ermənistanda yaranmaqda olan yeni diktatura rejimi demək olar ki, eyni siyasəti aparır. Siyasi rəqiblərə qarşı zorakılıq həyata keçirilir, siyasi rəqiblər həbsə alınır, mətbuat nümayəndələrinə qarşı repressiyalar aparılır, mətbu orqanlar bağlanır, dövlət orqanları siyasi rəqiblərinin həbsi ilə bağlı açıq-aşkar göstərişlər verir, bu göstərişləri bütün dünya eşidir. Bir dənə də olsun beynəlxalq təşkilat, xüsusilə mətbuatla, media azadlıqları, insan haqları ilə bağlı olan təşkilatlar səsini çıxarmır. Sual olunur, nəyə görə Ermənistanda gedən bu təhlükəli proseslərə beynəlxalq təşkilatlar reaksiya vermir? Bunun arxasında hansı səbəblər var? Bu, çox ciddi araşdırılmalıdır. Biz onsuz da yaxşı bilirik ki, bəzi beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən Azərbaycana qarşı ikili standartlar siyasəti aparılır. Biz buna öyrəşmişik və buna qarşı mübarizə aparırıq. Bizim mübarizəmiz çox tutarlı arqumentlərlə dəstəklənir. Bayaq qeyd etdiyim kimi, deputatlarımız bizə qarşı aparılan çirkin kampaniya-

larla bağlı öz sözlərini tutarlı arqumentlərlə deyirlər. Bizə qarşı irəli sürülən ittihamlar 100 faiz saxtadır, yalandır, ikili standartlar əsasında və siyasi məqsədlər güdür. Onu da bildirməliyəm ki, bu hücumlar, bu ittihamlar bizim siyasi iradəmizə zərrə qədər təsir etmir və etməyəcək. Amma Ermənistan açıq-aşkar repressiya siyasətini aparır, medianı boğur, siyasi opponentlərini həbsə alır, baş nazir onların həbsi ilə bağlı göstəriş verir və buna heç bir reaksiya verilmir. Bu, çox düşündürücü məsələdir və hesab edirəm ki, beynəlxalq təşkilatlar bizim bu sualımıza mütləq cavab verməlidirlər. Verməsələr, deməli, onlar bu yeni yaranan diktatura rejimi ilə əlbirdirlər.

Ermənistanda gedən proseslərə baxdıqda istər-istəməz müəyyən paralellər meydana çıxır. 1992-ci ildə də Azərbaycan hakimiyyətə insanlar meydanlardan, küçələrdən gəlmişdilər. Onların heç bir təcrübəsi, siyasi biliyi yox idi. Onlar iqtisadiyyatın nə olduğunu bilmirdilər. Ümumiyyətlə, onlar cəmiyyətdə elementar davranış qaydalarını gözləməmişdilər. Nəticədə Azərbaycan xalqı o hakimiyyətə cəmi bir il dözə bildi və ondan sonra onlar siyasi səhnədən birdəfəlik çıxarıldılar. Ermənistanda da biz eyni mənzərəni görürük. Meydanda çığırılıb-bağırانlar bu gün yüksək postlara təyin olunur, heç bir təcrübəsi olmayan insanlar bu gün Ermənistanın taleyini həll edirlər. Yeni hökumət tərəfindən atılan addımlar onu göstərir ki, bu adamların heç bir biliyi, hazırlığı yoxdur və bu, nəinki Ermənistan üçün, bölgə üçün böyük təhlükə mənbəyidir. Bir tərəfdən, – mən bunu artıq bir dəfə demişəm, – indiki Ermənistan hakimiyyəti nə qədər çox hakimiyyətdə qalsa, bizim üçün bir o qədər yaxşıdır. Çünki o, mövcud olan problemlərin üstünə problemlər gətirir. Onsuz da Ermənistan işğalçılıq siyasətinə görə böhran, tənəzzül içindədir. Rəsmi statisti-

kaya görə, orada yoxsulluq 30 faizə, amma real vəziyyətdə 50 faizə çatır. Kütləvi işsizlik, depopulyasiya, insanların kütləvi şəkildə köçü baş verir. İqtisadi inkişaf üçün heç bir əsas yoxdur. Heç kim investisiya qoymaq istəmir, bazar məhduddur, xarici bazarlara çıxış yoxdur. Bu mövcud problemlər, üstəgəl onların işğalçılıq siyasəti faktiki olaraq əvvəlki kriminal rejimin çökməsinə gətirib çıxardı. Amma biz görürük ki, indi yeni hökumət də eyni yolla getmək istəyir. Bu ağır, çətin vəziyyətdən xilas üçün Ermənistanın yeganə yolu var, o da bizim torpaqlarımızdan çıxmaqdır. Ondan sonra onların inkişafı üçün şərait yaradıla bilər. Əgər onlar işğalçılıq siyasətini davam etdirmək istəyirlərsə, bilməlidirlər ki, bunun axırı olmayacaq. Bunun axırı onlar üçün çox pis olacaq.

Baxmayaraq ki, torpaqlarımız işğal altındadır, bir milyondan çox köçkün və qaçqınımız var, Azərbaycan uğurla inkişaf edir və inkişaf üçün çox gözəl perspektivlər var. Dağlıq Qarabağ heç vaxt Azərbaycanın suverenliyindən kənarında heç bir status almayacaq. Heç vaxt Azərbaycan xalqı və dövləti imkan verməyəcək ki, onun əzəli, tarixi, hüquqi torpağı ondan ayrılınsın. Qoy, Ermənistan bu xülyalarla yaşamasın. Qoy, Ermənistan rəhbərliyi öz xalqını aldatmasın. Biz bütün imkanlardan istifadə edirik və edəcəyik ki, ərazi bütövlüyümüzü bərpa edək və bu istiqamətdə çox önəmli addımlar atılmışdır. Qeyd etdiyim kimi, beynəlxalq təşkilatlar bizim mövqeyimizi dəstəkləyir. Təkcə BMT Təhlükəsizlik Şurası deyil, BMT-nin Baş Assambleyası, ATƏT, Avropa Şurası Parlament Assambleyası, Qoşulmama Hərəkatı, İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı, Avropa Parlamenti və digər təşkilatlar bizim mövqeyimizi dəstəkləyir. Bu il Azərbaycan ilə Avropa İttifaqı arasında imzalanan “Tərəfdaşlıq prioritetləri” adlı sənəddə Azər-

baycanın suverenliyi, sərhədlərinin toxunulmazlığı, ərazi bütövlüyü dəstəklənir. Bu, Avropa İttifaqının mövqeyidir. Qonşu dövlətlər bizim ərazi bütövlüyümüzü tanıyır və dəstəkləyir. İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı dəfələrlə münaqişə ilə bağlı qətnamələr qəbul etmişdir. Onların hamısı bizim mövqeyimizi müdafiə edir. Yəni bu, məsələnin beynəlxalq hüquqi tərəfidir. Real həyatda biz nəyi görürük: Ermənistan uğursuz dövlətdir. Əgər bir ölkəni 20 il ərzində kriminal xunta rejimi idarə edibsə, – müstəqilliyi cəmi 26 il olan dövlətdən söhbət gedir, – onda bu dövlətə hansı ad vermək olar? Ancaq uğursuz dövlət. Bu uğursuzluq, əslində, onların işğalçılıq siyasəti nəticəsində olmuşdur. Çünki əgər işğalçılıq siyasəti olmasaydı, onlar Azərbaycanın imkanlarından faydalana bilərdilər. Azərbaycansız bölgədə heç bir təşəbbüs, heç bir layihə həyata keçirilə bilməz və getdikcə bizim gücümüz – siyasi çəkimiz, iqtisadi potensialımız, hərbi gücümüz artır, beynəlxalq mövqelərimiz möhkəmlənir. Bu gün bizim siyasətimiz, – mən bunu bir daha demək istəyirəm, bu, sirr deyil, – Ermənistanı tam təcrid edilmiş vəziyyətə salmaqdır, iqtisadi dayaqlarını, – ona dayaq da demək olmaz, – çökdürməkdir. Nəyə görə? Çünki biz torpaqlarımızı istəyirik. Bizə deyirlər ki, məsələni sülh yolu ilə həll edin. Biz də çalışırıq ki, bunu edək. Amma bunu etmək üçün gərək sənin qarşında adekvat bir tərəf olsun. Biz bu adekvatlığı görmürük. İndi Ermənistanın qeyri-adekvat addımları, hərəkətləri, yüksək kürsülərdən səslənən bəyanatları bu ölkəni daha da ağır vəziyyətə salacaq. Onunla bizim işimiz yoxdur. Amma bu, münaqişənin həlli üçün indi böyük problemə çevrilir.

Ona görə biz bundan sonra da öz siyasətimizi aparacağıq. Bizim iqtisadi potensialımız da artır. İndi Ermənisi-

tanla Azərbaycan arasında fərq yerlə-göy qədərdir. Bu gün Azərbaycan iqtisadi cəhətdən inkişafda olan ölkədir, Ermənistan isə yoxsul, başqasının əlinə baxan, ianələrlə dolanan bir ölkədir. Biz, əlbəttə ki, bundan sonra da öz siyasətimizi aparacağıq.

Bir daha demək istəyirəm ki, Azərbaycan beynəlxalq məsələlərlə bağlı çox uğurlu siyasət aparır, qonşu ölkələrlə əlaqələrimiz ən yüksək səviyyədədir. Azərbaycan İslam Əməkdaşlıq Təşkilatı çərçivəsində çox böyük hörmətə layiqdir. Avropa İttifaqının üzvü olan 9 ölkə ilə bizim strateji tərəfdaşlıq haqqında sənədimiz var və bu il “Tərəfdaşlıq prioritetləri” sənədi imzalanıb.

Bax, budur bizim uğurlu xarici siyasətimiz ki, bu gün daxili inkişafımıza da müsbət təsir göstərir. O ki qaldı iqtisadi sahəyə, son 15 il ərzində iqtisadi baxımdan Azərbaycan qədər sürətlə inkişaf edən ikinci ölkə olmamışdır. İqtisadiyyat 3,2 dəfə artmışdır və bu artım bu gün də davam edir. Təsadüfi deyil ki, müstəqilliyinin cəmi 26 yaşı olan ölkəmiz Davos Dünya İqtisadi Forumunun iqtisadiyyatların rəqabətqabiliyyətlilik hesabatına görə, dünya miqyasında 35-ci yerdədir. Təsəvvür edin, dünyada 200-dən çox ölkə var, Azərbaycan 35-ci yerdədir. Rəqabətqabiliyyətliliyi hesablaması bütün sahələri əhatə edir, təkcə enerji resurslarını yox. Yenə də Davos Forumunun inkişaf edən ölkələr arasında inklüziv inkişaf indeksi üzrə hesablamalarına görə, Azərbaycan 3-cü yerdədir. Azərbaycan infrastrukturun səviyyəsinə görə, dünya miqyasında 26-cı yerdədir. Bütün bunları biz yaratmışıq, yorulmaz fəaliyyət nəticəsində, xalq-iqtidar birliyi sayəsində. Ona görə bizim iqtisadi inkişafı ilə bağlı fikirlərimiz çox ümidvericidir və çox müsbətdir.

Biz güclü ordu qurmuşuq. Bu il Bakıda iki hərbi parad

– həm ordumuzun, həm də Bakının işğaldan azad edilməsinin 100 illiklərinə həsr edilmiş paradlar keçirilmişdir. Paradlarda nümayiş etdirilən imkanlarımız hesab edirəm ki, çox təsirlidir. Bu gün beynəlxalq reytinglərə görə, Azərbaycan Ordusu dünya miqyasında 50 ən güclü ordu sırasındadır və bu, reallıqdır.

Bir sözlə, biz ölkəmizi bundan sonra da bu siyasətlə inkişaf etdirəcəyik. Bu gün biz innovasiyalara, texnologiyalara daha çox üstünlük veririk. Bir neçə gündən sonra Azərbaycan orbitə üçüncü süni peyki çıxaracaq. Azərbaycan artıq bir neçə ildir ki, kosmik klubun üzvüdür. Orbitdə iki peykimiz var, üçüncü də çıxarılır.

Enerji siyasətimizə gəldikdə, bunun təsiri təkəcə ölkəmizdə hiss olunmur, Azərbaycanın təşəbbüsü ilə bölgədə, Avrasiya məkanında həyata keçirilən layihələr önəm daşıyır. Biz dənizləri birləşdiririk. Xəzər dənizini neft kəmərləri ilə Qara dənizlə, Aralıq dənizi ilə, Azərbaycanı isə qaz xətti ilə Avropa ilə birləşdiririk. Bu gün həyata keçirilən Cənub Qaz Dəhlizi bölgədə ən böyük infrastruktur layihələrindən biridir, ümumi dəyəri 40 milyard dollara bərabərdir. Demək olar ki, bu layihə enerji xəritəsini tamamilə yenidən yaradır.

Əlbəttə ki, Azərbaycan öz coğrafi vəziyyətindən bundan sonra da uğurla istifadə edəcək. Nəqliyyat mərkəzlərindən birinə çevrilməyimiz artıq reallıqdır. Şərqi–Qərbi, Şimal–Cənub nəqliyyat dəhlizləri Azərbaycan ərazisindən keçir. Keçməyə də bilərdi, əgər biz bu coğrafiyaya böyük sərmayə qoymasaydıq, əgər qonşu ölkələrlə çox yaxşı münasibətlərimiz olmasaydı. Əgər qonşularla münasibətlər yaxşı deyilsə, ölkə necə tranzit ölkəyə çevrilə bilər, bu, mümkün deyil. Ona görə də xarici siyasətimiz daxili vəziyyətimizin daha da yaxşı olmasına hesablanıb. Xarici

siyasətimiz, eyni zamanda, Azərbaycanda təhlükəsizliyin təmin edilməsində də mühüm rol oynayır. Azərbaycanda daxildə təhlükə mənbələri yoxdur. Mən bunu dəfələrlə demişəm. Biz özümüzü mümkün olan risklərdən isə öz siyasətimizlə, o cümlədən uğurlu xarici siyasətimizlə qoruyuruq. Eyni zamanda, dünyada təhlükəsizliyə töhfəmiz də getdikcə artır. Təkcə təhlükəsizliyə yox, biz təhlükəsizliyi böyük dərəcədə şərtləndirən insanlararası, dinlərarası dialoqa da böyük töhfə veririk. Təsadüfi deyil ki, bu gün Azərbaycan dünya miqyasında multikulturalizmin mərkəzlərindən biri kimi tanınır. İlk növbədə, bu siyasət bizə lazımdır. Azərbaycanda bütün xalqların, dinlərin nümayəndələri çox rahat, bir ailə kimi yaşayırlar. Eyni zamanda, bu siyasət dünyaya lazımdır. Çünki bu gün dinlərarası məsələlər getdikcə narahatlıq doğurur. Toqquşmalar, anlaşılmazlıq, ayrı-seçkilik, ksenofobiya – bütün bunları biz dünyada görürük. Biz öz siyasətimizi ortaya qoyuruq, öz nümunəmizi göstəririk. Bakıda keçirilən bir çox beynəlxalq tədbirlər ən böyük beynəlxalq təşkilatlar, o cümlədən BMT, YUNESKO və digər təşkilatlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir.

Biz bu gün parlamentin 100 illiyini qeyd edirik. 100 il bundan əvvəl, əlbəttə, Azərbaycan parlamenti öz funksiyalarını tam şəkildə icra edə bilmirdi. Biz, əlbəttə, müstəqil dövlət idik, ancaq onu da hamımız bilməliyik ki, 1918–1920-ci illərdə müstəqilliyimiz tam deyildi. Azərbaycan çox zəif bir ölkə idi. Azərbaycan müstəqil həyatda ilk addımlarını atırdı. Ölkə daxilində kifayət qədər çox problemlər var idi. Deyə bilərəm ki, hökumət ölkə ərazisinə tam nəzarət edə bilmirdi. Deyə bilmərəm ki, biz o vaxt beynəlxalq təcriddən tam çıxma bilmişdik. Bizi qəbul etməyənlər də var idi. Biz tarixi yaxşı bilirik. Bu gün isə

Azərbaycan dünya xəritəsində bir uğur nümunəsidir. Bu gün Azərbaycan tam müstəqil siyasət aparır. Qeyd etdiyim bütün məsələlər – istər xarici siyasətlə, daxili siyasətlə, iqtisadiyyatla bağlı olan bütün nailiyyətlər bu məqsədə xidmət göstərir ki, bizim müstəqilliyimiz daha da möhkəmlənsin. Müstəqillik tək-cə dövlət atributları deyil. Sən müstəqil siyasət apara bilərsən, yoxsa yox? Bunu uğurla apara bilərsən, yoxsa yox? Bu müstəqil siyasət sənə xeyir gətirir, yoxsa yox? Bax, bu suallara cavab verdikdə əminliklə deyə bilərik ki, bu gün tam şəkildə müstəqil siyasət aparan Azərbaycan öz milli maraqlarını tam şəkildə təmin edir və Azərbaycan parlamentinin bu işlərdə önəmli rolu var.

Əziz dostlar, deputatlar, sizi bu gözəl hadisə münasibəti ilə bir daha təbrik edirəm! Sizə yeni uğurlar arzulayıram! Sağ olun. *(Alqışlar.)*

(20 dəqiqəlik kofe-breyk elan olunur.)

(Milli Məclisin təntənəli iclasında müzakirələr başlayır.)

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Oqtay Əsədov sədrlik edir

Sədrlik edən. Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli xanımlar və cənablar! Azərbaycan parlamentinin 100 illiyinə həsr olunmuş təntənəli iclası açıq elan edirəm.

(Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səslənir.)

Hörmətli qonaqlar, hörmətli xanımlar və cənablar, 1995-ci ildə ölkəmizin yeni Konstitusiyası qəbul edildikdən sonra Azərbaycan Respublikasının Prezidenti ilə parlamenti arasında bərqərar olmuş münasibətlər ildən-ilə daha da möhkəmlənir. Cənab Prezidentin Milli Məclisin bugünkü iclasında çıxışı icra hakimiyyəti ilə qanunvericilik hakimiyyəti arasında yüksək səviyyəli münasibətlərin yeni bariz nümunəsidir.

Hörmətli qonaqlar, cənab Prezident özünün bu çıxışında Azərbaycanın həm daxili, həm də xarici siyasətinə elə bir təhlil verdi ki, o təhlildən sonra mən bu məsələlərə toxunmaq istəmirəm. Dağlıq Qarabağ məsələsi ilə bağlı cənab Prezidentin söylədikləri ilə əlaqədar mən burada iştirak edən bütün həmkarlarımıza, bütün ölkələrin nümayəndələrinə beynəlxalq təşkilatlarda qəbul edilmiş qərarlara, qətnamələrə görə, Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəklədiyinə və bu münaqişənin beynəlxalq hüquq prinsipləri və normaları əsasında sülh yolu ilə həll olunmasına dəstək verdiklərinə görə öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Təntənəli iclasımızda iştirak etmək üçün Bakıya təşrif buyurmuş xarici ölkələrin parlament sədrlərinə, sədr müavinlərinə, parlament nümayəndə heyətlərinə, beynəlxalq təşkilatlara, onların rəhbərlərinə – bütün qonaqlarımıza “xoş gəlmisiniz!” deyirəm.

Hörmətli deputatlar, sizi və bütün xalqımızı Azərbaycan parlamentinin yaranmasının 100 illiyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm, Azərbaycan dövlətçiliyinin əbədiyyətə qədər var olmasını arzulayıram!

İyirminci əsrin əvvəllərində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin və onun parlamentinin yaranması xalqımızın dövlətçilik potensialının yeni tarixi şəraitdə təzahür etməsi və müstəqillik arzusunun gerçəkləşməsi idi. Parlamentli respublika sisteminin tətbiq edilməsi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğu yolunda atılan inamlı addımlar təkcə Azərbaycanın deyil, bütün müsəlman Şərqi siyasi inkişafında yeni mərhələ açdı.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti parlamentinin siyasi, iqtisadi, sosial, mədəni və hərbi sahələrdə qəbul etdiyi mü-tərəqqi qanunvericilik aktları müstəqil dövlətin səmərəli fəaliyyətinə imkan yaratmışdı. Dünyada birincilər sırasında və Şərq aləmində ilk dəfə olaraq kişilərlə qadınların bə-rabər seçki hüququ təsbit edilmişdi.

Azərbaycan parlamenti öz fəaliyyətini demokratik prinsiplər əsasında qurmuşdu. Ölkədə mövcud olan bütün siyasi qüvvələr və cərəyanlar, müxtəlif millətlərin nüma-yəndələri qanunvericilik orqanında təmsil olunmuşdular.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti ölkə-mizdə dövlətçilik məfkurəsinin və siyasi mədəniyyətin inkişafında mühüm rol oynamışdır. Bu parlamentin uğur-lu fəaliyyəti sübut etdi ki, Azərbaycan xalqı demokratik prinsiplərə əsaslanan milli dövlətini qurmağa qadirdir.

Parlamentimiz süqut etdikdən sonra Sovet hakimiyyəti dövründə “Sovetlər qurultayı” və “Ali Sovet” adları ilə fəaliyyət göstərən qanunvericilik orqanı məhdud səlahiyyət-lərə malik idi. Lakin belə bir şəraitdə də Azərbaycan xalqı parlamentarizm ənənələrini qoruyub saxlaya bilmişdir.

1991-ci ildə dövlət müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra xalqımız böyük böhran və sarsıntılar, erməni işğalı və vətəndaş müharibəsi təhlükəsi qarşısında durmuşdu. Ulu öndər bu məsələlərə böyük diqqət yetirdi. Mən onu söyləyim ki, 1993-cü ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin hakimiyyətə qayıdışı müstəqil dövlətimizi məhv olmaqdan qoruyub saxladı.

Qeyd etmək lazımdır ki, ulu öndər Prezident seçilənədək dörd ay parlamentə rəhbərlik etmişdir. 1995-ci ildə onun rəhbərliyi ilə hazırlanmış Konstitusiya parlamentin formalaşmasının müasir standartlara uyğun mexanizminin yaranmasına dəstək oldu. Demokratiya şəraitində Milli Məclisə indiyədək beş dəfə keçirilmiş azad, ədalətli və şəffaf seçkilər Azərbaycanın demokratik inkişafında mühüm rol oynamışdır.

Artıq 23 ilə yaxındır ki, Azərbaycan Milli Məclisi qanunvericilik hakimiyyəti səlahiyyətlərini uğurla həyata keçirir. Parlament ölkədə aparılan hüquqi, demokratik, dünyəvi dövlət quruculuğunun möhkəm hüquqi bazasını yaratmış və təkmilləşdirmişdir.

Parlament öz beynəlxalq əlaqələrini də çox cürətlə inkişaf etdirir. Milli Məclis 10 beynəlxalq parlament təşkilatının tam hüquqlu üzvüdür. Milli Məclisdə 80-dən yuxarı ölkənin parlamentləri ilə dostluq qrupları fəaliyyət göstərir.

Milli Məclis Konstitusiyada nəzərdə tutulan nəzarət funksiyasını çox uğurla yerinə yetirir. Parlament Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması məsələsini daim diqqət mərkəzində saxlayır.

Azərbaycanda dövlət hakimiyyətinin müxtəlif qolları arasında səmərəli əməkdaşlıq münasibətləri bərqərar olmuşdur. Dövlət başçısı cənab İlham Əliyev Konstitusiyada təsbit edilmiş qanunvericilik təşəbbüsü hüququna əsas-

lanaraq müasir dünya standartlarına uyğun qanun layihələrinin hazırlanmasını və parlamentə təqdim olunmasını təmin edir.

Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyev birinci və ikinci çağırış Milli Məclisin deputatı olmuş, Avropa Şurasının Parlament Assambleyasında Azərbaycan nümayəndə heyətinə böyük uğurla rəhbərlik etmişdir. O, Milli Məclisin fəaliyyəti ilə bağlı məsələləri dərinlən bildiyinə görə qanunvericilik orqanına çox böyük diqqət və dəstək göstərir. Parlament də bu münasibətinə görə möhtərəm cənab Prezidentə minnətdarlığımızı bildiririk.

Azərbaycanın Birinci vitse-prezidenti Mehriban xanım Əliyeva 12 ilə yaxın müddət ərzində Milli Məclisin üzvü olmuşdur. Dövlətimizin qanunvericilik bazasının möhkəmlənməsində, parlamentin beynəlxalq əlaqələrinin inkişafında yaxından iştirak etmişdir. Onun təklifi və dəstəyi ilə 4 amnistiya aktı qəbul olmuşdur.

Gündəlik fəaliyyətində Milli Məclis icra və məhkəmə hakimiyyəti orqanları, elm, təhsil və yaradıcılıq mərkəzləri ilə sıx əlaqə saxlayır. Hakimiyyətin müxtəlif qolları arasında iş birliyi ölkəmizin strateji inkişaf xəttinin uğurla həyata keçməsinə təmin edir.

Azərbaycan Respublikası XX əsrin əvvəllərində mövcud olmuş Xalq Cümhuriyyətinin, Milli Məclis isə Xalq Cümhuriyyəti parlamentinin varisidir. Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə bu gün keçirilən təntənələr zamanlar arasında canlı əlaqəni təcəssüm etdirir. İnamlı söyləmək olar ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti qurucularının yaratdıqları dövlətçilik və parlamentarizm ənənələri indiki Azərbaycan Respublikası dövlətinin və parlamentinin fəaliyyətinə layiqincə dəstək olmuşdur.

Əziz qonaqlar, bu bayram günündə bizimlə birlikdə

olduğunuza görə sizə, sizin hər birinizə təşəkkürümü bildirirəm.

İndi Azərbaycan parlamentinin 100 illiyinə həsr olunmuş qısa bir filmi təqdim edəcəyik, sonra isə sizin icazənizlə, müraciətlərə uyğun olaraq çıxış təbriklərinə yer veriləcək. Diqqətinizə görə minnətdaram. İndi kiçik bir filmi seyr edək.

(Azərbaycan parlamentinin 100 illiyinə həsr olunmuş film nümayiş etdirilir.)

Hörmətli qonaqlar, indi təbriklər üçün bizim qonaqlarımıza söz veriləcək. İlk növbədə parlament sədrləri, parlament sədrlərinin müavinləri, eləcə də nümayəndə heyətlərinin rəhbərləri çıxış edəcəklər.

Təbrik çıxışlarına başlayırıq. Çıxış üçün söz verilir Bolqarıstan Milli Assambleyasının Sədri xanım Tsveta Karayançevaya.

Tsveta Karayançeva, *Bolqarıstan Milli Assambleyasının Sədri*.

Hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar! Hər şeydən əvvəl, icazə verin, ev sahibi Azərbaycan tərəfinə və şəxsən cənab Əsədova bizi Azərbaycan parlamentinin yaradılmasının 100 illiyinə həsr olunmuş bu təntənəli mərasimə dəvət etdiklərinə görə öz təşəkkürümü bildirim. Bu yubiley münasibəti ilə Bolqarıstan Respublikasının parlamenti və qardaş bolqar xalqı adından səmimi təbrikləri sizlərə çatdırmaq istəyirəm.

Dövlətdə parlamentin mövcudluğu, şübhəsiz, demokratiyanın təzahürüdür və qeyd etmək lazımdır ki, parlament fəaliyyəti xalqın ruhunun və arzu-istəklərinin azad özünüidarəyə tətbiqindən ibarətdir. Aydındır ki, Azərbay-

can Demokratik Respublikası tarixi nöqtəyi-nəzərdən qısa müddət mövcud olmuşdur, amma bu faktın Azərbaycan xalqının sonrakı taleyinə təsiri danılmazdır; yeni üfüqlər açıldı, müasir dövlətçilik atributları, milli strukturlar bərqərar oldu, xalq dirçəlməyə başladı. Müsəlman aləmində ilk dövlət oldu ki, orada qadınlara kişilərlə bərabər hüquqlar verildi.

100 il keçdikdən sonra bu gün Azərbaycan öz inkişaf yolunu davam etdirir, müasir bir dövlət kimi inkişaf edir. Burada artıq parlamentarizm inkişaf etmişdir, multikulturalizm ideyaları təşəkkül tapmışdır. Azərbaycan Respublikası ilə sıx əməkdaşlıq əlaqələri yaradan Bolqarıstan Azərbaycanla münasibətlərinə çox yüksək qiymət verir və bu ölkə bizim prioritet tərəfdaşlarımızdandır. Parlamentlər arasında da münasibətlərimiz təşəkkül tapmışdır. Bolqarıstan ilə Azərbaycan arasında, o cümlədən beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində müsbət əməkdaşlıq əlaqələri vardır. Eyni zamanda, Bolqarıstan Böyük İpək Yolu dia-loqunda iştirak edir, Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında aparılan danışıqlara öz töhfəsini verir və hərtərəfli sazişin imzalanması çərçivəsində də öz dəstəyini göstərir.

Bolqarıstan ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirmək üçün geniş perspektivlər vardır; enerji, kənd təsərrüfatı, ticari əməkdaşlıq sahəsində imkanlar mövcuddur. Azərbaycan, əlbəttə, Avropa İttifaqının enerji təhlükəsizliyində, xüsusən Bolqarıstanın enerji təhlükəsizliyində böyük rol oynayır. Enerji marşrutlarının diversifikasiyası nöqtəyi-nəzərindən Azərbaycan böyük əhəmiyyət kəsb edir və ölkə ilə strateji əməkdaşlıq sazişi imzalanmışdır. Bu saziş Bolqarıstanla Azərbaycan arasında əlaqələrin dərinləşməsi üçün güclü bir zəminə çevrilmişdir.

Hörmətli cənab Əsədov, mən fürsətdən istifadə edərək

bir daha Sizi və bütün iştirakçıları Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik etmək istəyirəm, təbriklərimi və təşəkkürlərimizi qəbul etməyinizi xahiş edirəm. Bolqarıstan ilə Azərbaycan arasında ənənəvi müsbət əlaqələrin inkişafına töhfə verdiyinizə görə Sizə şəxsən təşəkkür edirəm və gələcək peşə fəaliyyətinizdə uğurlar arzulayıram! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, xanım Sədr.

Mən hörmətli sədrlərimizdən xahiş edirəm ki, – bu bizim üçün tarixi bir gündür, – əgər mümkündürsə, etiraz etmirsinizsə, çıxışlar tribunadan edilsin.

Söz verilir Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri hörmətli cənab Binəli Yıldırıma.

Binəli Yıldırım, *Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri.*

Hörmətli spiker, möhtərəm millət vəkilləri, sizləri səmimi hörmət və sevgi ilə salamlayıram. Sizlərə Ankaradan, İstanbuldan, Türkiyənin hər guşəsindən salam gətirmişəm. Sizlərə milli iradənin öz əksini tapdığı Türkiyə Böyük Millət Məclisindən salam gətirmişəm.

Bizlər eyni millətin övladlarıyıq. Azadlığımız, əmin-amanlığımız bir-birinə bağlıdır, birlikdə ağlayar, birlikdə gülərik. Ümidlərimiz, xeyallarımız, ideallarımız eynidir. Eyni dildə danışırıq, fikirlərimiz eyni nöqtələrdə birləşir. Azərbaycanda soyuq olsa biz üşüyərik, Azərbaycana soyuq dəysə, bir xəstələnirik. Biz əcnəbi dövlətlərin adlarını sayanda Azərbaycanı o kateqoriyaya daxil etmərik. Çünki Türkiyə Azərbaycandır, Azərbaycan Türkiyədir.

Dəyərli qardaşlarım, dəyərli məclis spikerləri, dəyərli millət vəkilləri, bu anda Azərbaycan Milli Məclisinin 100-cü ildönümü vəsiləsi ilə hüzurlarınızdayıq. Bundan dolayı böyük bir bəxtiyarlıq duyur, hamınızı ən səmimi duyğularla salamlayıram. Sizlərin hüzurunda xitab edərkən

özümü Milli Məclisin üzvü kimi hiss edirəm. Mən Türkiyədə eyni zamanda İzmir millət vəkiliyəm. İzmir ilə Bakı 1985-ci ildən qardaş şəhərlərdir. Mən də aramızdakı qardaşlıq haqqına əsaslanaraq həm də bakılı sayılıram. Sizin məşhur şairlərinizdən Sabir Rüstəmxanlı vətən barəsində nə gözəl demişdir: “Vətən bir içim sudur, yandıqca odlanan ocaqdır, daddıqca dadlanan arzudur vətən, vətən!”

Azərbaycanla Türkiyənin ortaq taleləri vardır. Hər iki dövlət 100 il öncə tarix səhnəsindən silinməmək üçün böyük bir mücadilə etmişlər. Anadolu və Qafqazın hərəmərəc olduğu illər hər iki dövlət üçün istiqlal illəri olmuşdur. Azərbaycanlı qardaşlarımız türk dövlətləri tarixinə əmsal təşkil edən cümhuriyyət təcrübəsi ilə 100 il öncə tanış olmuşlar. Azərbaycan Milli Məclisi bu anlamda tarixi və hüququ baxımdan önəmli bir vəzifə yerinə yetirmişdir.

Azərbaycanın günümüzdə nail olduğu inkişafda da Milli Məclis inkarediləməz bir paya sahibdir. 1991-ci ildə ikinci dəfə müstəqillik əldə edən Azərbaycan siyasi sabitliyə qovuşduqdan sonra böyük bir yüksəliş və iqtisadi inkişaf gerçəkləşdirmişdir. Bakı küçələrində gəzərkən bu fərqi görmək mümkündür.

Ümummilli lider mərhum Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi yolda və Prezident hörmətli İlham Əliyevin öndərliyində Azərbaycanın gerçəkləşdirdiyi inkişaf Qafqaz bölgəsində sülh və sabitliyə böyük töhfə verməkdədir.

Türkiyə tarixin hər dönəmində Azərbaycanın yanında olmuşdur. Öz milli mücadiləsini verdiyi illər də daxil olmaqla, həmişə Azərbaycanın müstəqilliyini dəstəkləmişdir. Tarixin və taleyin bir cəlvəsi olaraq zaman-zaman uzaq düşsək də, aramızdakı bağlar heç qopmadı. Bundan 100 il öncə Nuru Paşanın komandanlığı altında Qafqaz

İslam Ordusu 1918-ci ildə Azərbaycanın köməyinə gəldi. Gəncə təpələrindən enərkən başlarındakı fəsləri lalələri andıran qəhrəman əsgərlər Azərbaycan Cumhuriyyətini istiqlala qovuşdurmaq üçün canlarını fəda etdilər. Bütün şəhidlərimizə Allahdan rəhmət diləyirik. Məkanları cənnət olsun! Azərbaycanın hürriyyəti üçün dördnala çapan övladlarımızın başındakı fəslər “Lalələr” şerində belə əks olunmuşdur:

*“Yazın əvvəllərində Gəncə çölündə
Çıxıbdır yenə də dizə lalələr.
Yağışdan islanan yarpaqlarını
Sarıblar dəryəyə, düzə lalələr.”*

Bax, o qəhrəmanların 1332-i bu mübarək torpaqlarda yatır. Burada şəhid oldular. Bu səbəbdəndir ki, Türkiyədən sonra ən çox şəhidliyimizin olduğu yer buradır, Azərbaycandır. O şəhidlər bizim iftixar vəsiləmizdir, onlara nə qədər minnətdar olsaq, nə qədər təzim etsək, yenə də azdır.

Dəyərli qonaqlar, dünya təlatümlü bir dönmədən keçir. Ölkələrarası münasibətlər yaxın tarixdə görünməmiş şəkildə çətin mücadilələrə səhnə olub. Dünyadakı gərginliyin azaldılmasına ehtiyac var, regional məsələlərin sağlam düşüncə ilə, dialoqla müzakirə edərək, danışıraq həll edilməsinə ehtiyac var. Məzlum insanların ölümünə seyrçi qalmaq Birləşmiş Millətlər Təşkilatı başda olmaqla dünyanın öndə gələn ölkələrinin məsuliyyətidir.

Türkiyə həm Qafqazda, həm Orta Asiyada, həm Balkanlarda işbirliyinin, inkişafın və əmin-amanlığın bərqərar olması naminə önəmli layihələri Azərbaycan və Gürcüstan ilə gerçəkləşdirməkdədir. Bakı–Tbilisi–Qars dəmir yolunun tikintisi, eyni zamanda, Bakı–Tbilisi–Ceyhan neft layihəsi və ən son olaraq Balkanlara və avropalılara xidmət edəcək TANAP da bu önəmli layihələrdəndir. Məqsə-

dimiz Uzaq Şərqdən Avropaya qədər Avrasiya coğrafiyasını sülh, rifah və inkişaf koridoruna çevirmək, tarixi İpək Yolunu modern çağın İpək Yolu halına gətirməkdir. Bu istiqamətdə bölgə ölkələri ilə çalışmaqdan böyük bir məmnuniyyət duyuruq.

Hörmətli Prezidentin də ifadə etdiyi kimi, bölgənin illərdir qanqreni halına gələn ən önəmli məsələsi Dağlıq Qarabağdır. Bu məsələni qəti həll etmədən Qafqazda təhlükəsizlik riskini ortadan qaldırmaq mümkün deyildir. Beynəlxalq müqavilələr, Azərbaycanı torpaq bütövlüyü diqqətə alınaraq bu məsələ təcili həll edilməlidir. Ermənistan dövləti Dağlıq Qarabağ da daxil olmaqla işğal etdiyi Azərbaycan torpaqlarından heç bir şərt olmadan çəkilməlidir. Bu torpaqlar Azərbaycanındır, dünən də belə idi, əbədiyyən də belə olacaqdır.

Dəyərli qardaşlarım, Azərbaycan Cümhuriyyətinin birinci müstəqilliyinin 100-cü ildönümü münasibəti ilə təşkil edilən bu gözəl tədbirə digər parlament rəhbərləri ilə birlikdə qatılmaqdan böyük bir məmnuniyyət duyduğumu ifadə etmək istəyirəm. Tarix şüuruna sahib olmaq üçün gənc nəsillərin bu cür fəaliyyətlərə ehtiyacı var, bu mənada ortaq tarix yazılması mövzusunda da regional bir işbirliyinə ehtiyac olduğunu burada ifadə etmək istəyirəm.

Azərbaycan üçün son dərəcə əhəmiyyətli ildönümü tədbirlərində bizlərin də hazır bulunmamıza vəsilə olduğuna görə Milli Məclisə, onun Sədri sayın Oqtay Əsədova dəvətindən dolayı bir daha təşəkkür edirəm. Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurulmasında öndərlik və rəhbərlik yapan mərhum Məhəmməd Əmin Rəsulzadə başda olmaq üzrə qardaş Azərbaycan dövlətinin istiqlalı və istiqbalı üçün əməyi keçən hər kəsi minnət və şükranla anır, sizləri sevgi və sayğı ilə salamlayıram.

(*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, sayın Binəli bəy.

Çıxış üçün söz verilir Pakistan Senatının Sədri cənab Məhəmməd Sadiq Sancraniyə.

Məhəmməd Sadiq Sancrani, *Pakistan İslam Respublikası Senatının Sədri.*

Mərhəmətli və rəhmli Allahın adı ilə!

Hörmətli spiker, hörmətli parlament üzvləri, xanımlar və cənablar, Allahın sülhü olsun üzərinizə və hər vaxtınız xeyir olsun.

Olduqca böyük bir şərəfdir ki, biz bu gün belə bir tarixi tədbirdə iştirak edirik. Dünya bir çox millətlərin inkişafına və tənəzzülünə şahid olmuşdur. Bəzən bu proseslər, ümumiyyətlə, millətlərin sağ qalmasını təhlükə altına qoymuşdur. Bizim millətlərin gələcəyi güclü parlament bünövrəsi əsasında qurulmuşdur. Bu mühüm tədbir demokratiyanın və Azərbaycan parlamentinin böyüklüyünün bir təzahürüdür.

Xanımlar və cənablar, Pakistan Azərbaycana parlamentarizm sahəsində əldə edilmiş bu nailiyyətlərə görə səmimi təbriklərini göndərir. Azərbaycanın müstəqilliyini ilk tanıyan ölkələrdən biri də Pakistan olmuşdur. İki ölkə, hər ikisi üçün mühüm olan məsələlərdə bir-birinə ən yüksək siyasi səviyyədə güclü dəstək göstərmişdir. Hörmətli dostlar, Azərbaycanla olan qardaşlıq münasibətlərinə Pakistan böyük əhəmiyyət verir və biz əminik ki, sıx əlaqə və münasibətlər bu ölkələr arasında bütün sahələrdə davam etdiriləcək.

Hörmətli dostlar və həmkarlar, biz ehtiyac duyulan istənilən zamanda Azərbaycanın yanında olacağıq, necə ki, Azərbaycan Pakistanın yanında olmuşdur. Eyni zamanda, biz əminik ki, ikitərəfli münasibətlərimiz daha da güc-

ləndiriləcək. Pakistan və Azərbaycan energetika, müdafiə, təbii sərvətlər və kənd təsərrüfatı sahəsində bir-biri ilə paylaşacaqları böyük bilik və təcrübəyə malikdirlər. Biz bu böyük, gözəl iradəni öz ölkələrimizdə ikitərəfli ticarətin inkişaf etdirilməsinə və parlamentlərarası münasibətlərin gücləndirilməsinə çevirməliyik.

Xanımlar və cənablar, mən bir daha ürəkdən gələn ən səmimi təbriklərimizi Azərbaycana çatdırmaq istəyirəm. Ümid edirik ki, bu 100 illik, sadəcə, Azərbaycanın gələcək inkişafının bir təsdiqi olacaqdır.

Hamınıza təşəkkür edirəm. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox minnətdarlıq edirəm, cənab Sancrani.

Növbəti çıxış üçün söz verilir Belarus Nümayəndələr Palatasının Sədri Vladimir Andreyçenkoya.

Vladimir Andreyçenko, *Belarus Nümayəndələr Palatasının Sədri.*

Hörmətli Oqtay müəllim, xanımlar və cənablar! Belarus Respublikasının Milli Məclisi adından sizi və bütün Azərbaycan xalqını Azərbaycan parlamentinin 100 illiyi münasibəti ilə təbrik etmək mənim üçün böyük bir şərəfdir. Qədim yunan filosofu demişdir ki, öz keçmişini unudan millətin gələcəyi yoxdur. Bu təntənəli tədbir Azərbaycan xalqının öz vətəninin tarixinə böyük sevgisinin təsdiqidir. Bu, həyatını vətənin azadlığı və çiçəklənməsinə həsr etmiş Azərbaycanın sadıq oğul və qızlarının silinməz xatirəsinə hörmətin bir təzahürüdür. O oğul və qızlarının ki, onlar Azərbaycan Demokratik Respublikası parlamentinin birinci spikeri Əlimərdan bəy Topçubaşov ilə birlikdə müsəlman dünyasında və ümumən Şərqdə ilk demokratik respublikanı qurmuş və müdafiə etmişlər. O oğul və qızlarının ki, ikinci Dünya müharibəsi zamanı tank tağını komandiri Nəcəfqulu Rəfiyevlə birgə dünyanı

qəhvəyi fəlakətdən müdafiə etmişlər. O oğul və qızlarının ki, Azərbaycanın ümummilli lideri Heydər Əliyevlə birgə öz xalqını və vətəni milli və mənəvi tənəzzüldən xilas etmiş, ölkə iqtisadiyyatını və dövlətçiliyini dirçəltmişlər.

Bu gün həm Azərbaycanda, həm də onun hüduqlarından kənarda, o cümlədən Belarus Respublikasında küçələr və təşkilatlar onların adları ilə adlandırılır. Ancaq ən vacibi odur ki, onlar daim bizim qəlbimizdə olacaqlar. Bu insanların və onların davamçılarının fəaliyyəti sayəsində Azərbaycan bu gün müstəqil və güclü bir dövlətdir. Bu gün Azərbaycan sabit və dinamik inkişaf edən dövlət kimi yüksək tempəli iqtisadiyyata malikdir; Avropanın ən vacib enerji və nəqliyyat mərkəzlərindən biridir; dünya birliyinin nüfuzlu və bərabərhuquqlu üzvüdür.

Azərbaycan Demokratik Respublikasının təyin etdiyi prinsiplərə, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin müəyyən etdiyi strategiyaya uyğun olaraq İlham Əliyevin rəhbərliyi altında inkişaf edən ölkə demokratik yolla inamla irəliləməkdədir. Milli Məclisin səmərəli qanun-yaratma işi, digər hakimiyyət qolları ilə məhsuldar əməkdaşlıq münasibətləri bütün bunların zəruri hüququ bazasının yaradılmasını təmin etmişdir.

Azərbaycan parlamenti beynəlxalq səviyyədə də ölkə maraqlarını uğurla qoruyur. Belarus Respublikası olaraq strateji tərəfdaşımızın uğurlarına ürəkdən sevinirik. Çoxtərəfli, ikitərəfli münasibətlərin nəticəsi göstərir ki, ölkələrimizin maraqları əsasən üst-üstə düşür. Bunun sadə bir səbəbi var. Onun təməlinə iki ölkə xalqının iradəsinə uyğun azadlıq, sülh, firavanlıq və inkişaf kimi milli dəyərlərə əsaslanan bərabər hüquqlu, qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsi, bir-birimizə hörmətlə yanaşmaq dayanır.

Belarus Respublikasının Prezidenti Aleksandr Lukaşenkunun qeyd etdiyi kimi, belə bir formatın mövcudluğu ən irimiqyaslı layihələri həyata keçirməyə imkan verir, bunun da kifayət qədər sübutu var. Eyni zamanda, bu, tükənməz imkanlar mənbəyidir. Ümid edirik ki, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Belarusa bu il gözlənilən səfəri bizim inkişafımızın növbəti səhifəsini açacaqdır.

Eynilə bu məqsədlə “İpək yolu iqtisadi kəməri”nin formalaşmasında Azərbaycanın, Belarusun və ATƏT üzvü olan digər ölkələrin əməkdaşlığının gücləndirilməsinə həsr olunmuş ikinci konfransa hazırlıq işləri də sıx qarşılıqlı əlaqə şəraitində aparılmaqdadır. Gələn ilin yazında Minsk-də baş tutacaq tədbir Azərbaycanın təşəbbüsü və bizim fəal iştirakımız ilə bir il əvvəl yaradılmış ATƏT PA-nın İpək yoluna dəstək qrupunun himayəsi ilə keçirilir. Konfrans bütün maraqlı tərəflər üçün açıqdır. Bakıda keçirilmiş birinci konfransın təcrübəsi nəzərə alınmaqla parlament üzvlərini, hakimiyyət orqanlarının nümayəndələrini, biznes nümayəndələrini bu konfransda görməyə şad olarıq.

Hörmətli dostlar, sizi və ümumiyyətlə, bütün Azərbaycan xalqını Azərbaycan Demokratik Respublikası parlamentinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə bir daha təbrik edirəm. Sizin gözəl ölkənizə firavanlıq və inkişaf arzulayıram. Onun rəhbərliyinə müstəqil, güclü Azərbaycan naminə yeni nailiyyətlər arzulayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun, cənab Sədr.

Söz verilir Küveyt Milli Məclisinin Sədri cənab Mərzuq əl-Ğanimə.

Mərzuq əl-Ğanim, *Küveyt Millət Məclisinin Sədri*.

Mərhəmətli və rəhmli Allahın adı ilə!

Həmd olsun aləmlərin rəbbinə!

Salat və salam olsun peyğəmbərlərin ən şərəflisi, nəbi-lərin ən əmini əfəndimiz Məhəmmədə, onun ailəsinə!

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri cənab Oqtay Əsədov, hörmətli parlament sədrləri, nümayəndə heyətlərinin başçıları, hörmətli qonaqlar!

Cənab Oqtay Əsədovun bizə ünvanlandığı dəvət məktubunu aldıqda tərəddüd etmədən Azərbaycan Respublikası parlamentinin 100 illiyi münasibəti ilə keçirilən təntənəli tədbirdə iştirak etmək qərarına gəldim. Azərbaycan xalqını bu münasibətlə Küveyt xalqı adından səmimi qəlbdən təbrik etmək istəyirəm.

Üzərimizdə dostlarımızın haqqı var. 27 il öncə müstəqillik əldə etdikdən sonra Azərbaycanın beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində daim prinsipial mövqe tutaraq Küveytin hüquqlarını dəstəkləyən mövqedən çıxış etməsini heç vaxt unutmayacağıq. Bunun bariz nümunəsi kimi bizim BMT Təhlükəsizlik Şurasına üzvlüyümüzün dəstəklənməsini göstərmək olar. Buna görə də hazırda qardaşlarımızın və dostlarımızın əhatəsində olmaqdan şərəf duyuruq.

Azərbaycan ilə Küveyt arasında son illər siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrdə əldə olunmuş nailiyyətlərə baxmayaraq, biz bu əlaqələrin səviyyəsindən tam razı deyilik. Çünki biz həssas və müstəsna coğrafi mövqeyə malik olan və Şərqlə Qərblə arasında iqtisadi və mədəni körpü rolunu oynayan Azərbaycan kimi mühüm dövlətlərlə əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsində maraqlıyıq. Azərbaycan kimi mühüm dövlətlərlə əlaqələrin inkişafı müstəsna əhəmiyyət kəsb edir. Hər şeydən öncə Azərbaycan bir çox sahədə inkişaf edən, nəzərəçarpan nailiyyətlər əldə edən dövlətdir. Sevindirici

haldır ki, ötən il Azərbaycana 20 min küveytli səfər etmişdir. Lakin biz bu rəqəmi 2 dəfə artırmaq əzmindəyik ki, hazırda iki ölkə arasında qənaətbəxş olmayan ticarət dövriyyəsinə və investisiya qoyuluşuna müsbət təsir göstərsin. Eyni zamanda, iki ölkə arasında mədəniyyət sahəsində qarşılıqlı səfərlərin və əməkdaşlığın intensivləşdirilməsi əzmindəyik. həmçinin gənclər və idman sahəsində əməkdaşlıq etməkdə maraqlıyıq.

Hörmətli qonaqlar, Küveyt parlamenti olaraq biz səmimiyyətlə Azərbaycanı müxtəlif sahələrdə parlament əməkdaşlığını gücləndirməyə çağırırıq; istər beynəlxalq parlament təşkilatları çərçivəsində koordinasiya olsun, istərsə də parlamentlərarası dostluq qrupları platformasında – əlbəttə, dövlət başçıları səviyyəsində daimi əməkdaşlıq və əlaqələndirmə başda olmaqla.

Əziz dostum cənab Oqtay Əsədova üzümü tutaraq onu yaxın zamanlarda Küveytdə görmək arzusunda olduğumuzu demək istəyirəm. Bu sözlərimi rəsmi dəvət kimi qəbul etməyinizi və yaxın zamanda Sizə münasib olan tarixdə ölkəmizə təşrif buyurmağınızı xahiş edirəm. Azərbaycana bir daha minnətdarıq. Sərt siyasi və coğrafi şəraitdə yaşamasına baxmayaraq, torpağına, mədəniyyətinə, tarixinə sadıq qaldığına görə Azərbaycan xalqına minnətdarlığımı bildirirəm. Bir daha qonaqpərvərliyə görə sizə təşəkkür edirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Minnətdaram, cənab Mərzuq əl Ganim.

Çıxış üçün söz verilir Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinin Sədri cənab Dastanbek Cumabekova.

Dastanbek Cumabekov, *Qırğız Respublikası Joqorku Keneşinin Sədri.*

Hörmətli Oqtay Sabir oğlu, hörmətli parlament üzvləri, hörmətli qonaqlar! Məmnunam ki, bu gün sizinlə birlikdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş təntənəli mərasimdə iştirak edirəm.

Hörmətli Oqtay müəllim, mən Sizi səmimi qəlbdən təbrik edirəm. Sizin simanızda Milli Məclisin bütün deputatlarını bu gözəl yubileylə əlaqədar təbrik edirəm.

Hər şeydən əvvəl, bu tarixi hadisənin, sadəcə, Azərbaycan xalqı üçün deyil, bütövlükdə region üçün əhəmiyyəti barədə danışmaq istəyirəm. 100 il bundan əvvəl məhz Azərbaycan xalqı bütövlükdə müsəlman Şərqiində ilk demokratik respublikanın əsasını qoyan parlament yaratmışdır. Həm də XX əsrin əvvəllərində yaranmış parlament müasir parlamentarizm modelinə uyğun idi. Hakimiyyət bölgüsü prinsipi əsasında fəaliyyət, qadınlara seçki hüququnun verilməsi kimi bir çox digər prinsiplər demokratik dəyərlərə sadıqlıqın aydın göstəriciləridir.

1920-ci ildən 1993-cü ilə qədər olan müddət Azərbaycan xalqı üçün ağır bir sınaq müddəti olmuşdur. Çünki bu zaman xalq öz müstəqilliyini itirmişdi, daha sonra postsovet reallığında qeyri-sabitlik meydana gəlmişdi. Amma yenə də Azərbaycan xalqı öz ənənələrinə sadıq qalaraq müstəqil dövlət yarada bilmişdir.

Əlbəttə, Azərbaycan xalqının milli lideri, uzaqgörən siyasətçisi Heydər Əliyevin ölkə üçün vacib olan bu dövrdə oynadığı rol danılmazdır. Onun iştirakı ilə müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin əsası qoyuldu, Konstitusiya, milli ideologiya qəbul olundu. Dövlət həyatının və ictimai həyatın bütün sahələrində, o cümlədən parlament müstəvisində geniş və dərin islahatlar həyata keçirildi. Bütün bu islahatlarda parlament fəal rol oynamışdır. Bundan əlavə, parlamentin öz fəaliyyətini demokratiya, çoxpartiyalılıq, plüralizm və qanunun aliliyi prinsipləri əsasında həyata keçirməsi və qəbul olunan normativ hüquqi aktlar Azərbaycanın demokratik inkişafı üçün zəmin yaratmışdır. Bununla birlikdə, Milli Məclis xarici ölkələrin hüquqi və

demokratik dövlət yaradılması təcrübəsini diqqətlə öyrənərək özü də daim inkişaf etmiş və təkmilləşmişdir.

Hörmətli dostlar, öz həyatını ölkəsinə və xalqına həsr etmiş Heydər Əliyev deyirdi ki, Azərbaycan cəmiyyətinin gələcək inkişafı gəncləri bu gün hansı ruhda tərbiyə etməyimizdən çox asılıdır. Müasir Azərbaycana nəzər saldıığımız zaman, doğrudan da, bu işlərin layiqincə davam etdirildiyini, ölkə rəhbərinin gənclərə və gənclərin də ölkənin inkişafına verdiyi töhfələri görməmək mümkün deyildir. Cari ilin müstəqilliyin 100 illiyinə həsr olunması, il boyu bu yubileyə bağlı ölkə daxilində və xaricdə müxtəlif tədbirlərin keçirilməsi Azərbaycanın öz tarixinə və dahi şəxsiyyətlərinə ehtiramının bir göstəricisidir. Azərbaycan xalqının öz ölkəsi və rəhbərliyi ilə fəxr etməyə bir sıra səbəbi var – gərgin əmək nəticəsində əldə edilmiş siyasi və iqtisadi müstəqillik, enerji təhlükəsizliyi, ölkənin turistləri cəlb edən məkana çevrilməsi, təhsil, səhiyyə və sosial təminatın inkişaf etməsi, həmçinin ölkənin beynəlxalq aləmdə nüfuzunun getdikcə artması.

Azərbaycanın beynəlxalq fəaliyyətində parlamentlərarası əməkdaşlıq əlaqələri xüsusi çəkiyə malikdir. Milli Məclis bir sıra parlamentlərarası təşkilatda fəal iştirak edir. Bu sıradan Parlamentlərarası İttifaqın, ATƏT-in Parlament Assambleyasının, Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin, MDB-nin Parlamentlərarası Assambleyasının və əlbəttə, bu il 10 illik yubileyi tamam olan TürkPA-nın adını çəkə bilərik. Yeri gəlmişkən, həmkarlarımızı bu münasibətlə təbrik edirəm. Fürsətdən istifadə edərək, Azərbaycan tərəfinə TürkPA-nın inkişafına verdiyi töhfəsinə görə təşəkkürümü bildirmək istəyirəm.

Hörmətli həmkarlarım, Qırğızıstan ilə Azərbaycanı

ümumu türk kökləri, mədəni və dini eyniliklər, tarixən təşəkkül tapan dostluq münasibətləri ilə birgə azadlıq və müstəqillik uğrunda mübarizələrinin bənzərliyi də birləşdirir. Qırğız xalqı tarix boyunca Azərbaycan xalqı kimi bir sıra ağır sınaqlardan keçərək öz dövlətçiliyini qoruyub saxlaya bilmişdir. Qırğızıstan xalqı fəxrlə söyləyə bilər ki, qəhrəmanlıq söyləri nəticəsində öz əcdadlarının müdrük təcrübəsi əsasında və müasir həyat standartlarından faydalanaraq Mərkəzi Asiyada ilk parlamentli demokratik dövlət yaratmışdır. Qanunun aliliyinə, ümumi bərabərliyə və sosial ədalətə əsaslanaraq, biz Qırğızıstanın siyasi cəhətdən sabit, iqtisadi cəhətdən dayanıqlı və sosial cəhətdən məsuliyyətli bir dövlət kimi uzunmüddətli inkişafı üçün möhkəm əsaslar yaratmışıq.

Qırğız Respublikasının bu il 80 yaşı tamam olan Joqorku Keneşi cəmiyyətdə sabitliyi qoruyan çox vacib siyasi qərarların qəbul edildiyi mərkəzdir.

Hörmətli dostlarım, bu il Qırğız Respublikası ilə Azərbaycan Respublikası arasında diplomatik əlaqələr yaradılmasının 25 ili tamam olur. Əminəm ki, 25 il ərzində yaranmış bu təcrübə qardaş qırğız və Azərbaycan xalqları arasında əlaqələrin daha da möhkəmlənməsinə töhfə verəcəkdir.

Biz daxili və xarici siyasətimizi həyata keçirərkən Azərbaycanla da əlaqələrin inkişaf etdirilməsinə böyük diqqət veririk. Azərbaycana gəldiyim hər zaman dahi siyasətçilərdən Marqaret Tetçerin sözlərini yada salıram. O demişdir ki, ölkənin qüdrəti və nüfuzu hər şeydən əvvəl onun xalqının istedadından, bacarığından asılıdır. Azərbaycanın tarixi onun xalqının ilhamverici uğurlarının tarixidir.

Bir daha sizi bugünkü gözəl yubiley münasibəti ilə

təbrik edir, Azərbaycan Milli Məclisinə uğurlar diləyirəm. Azərbaycan xalqına sülh və tərəqqi arzulayıram. Diqqətinizə görə təşəkkür edirəm.

Sayın başkan, sizi və millət vəkillərinizi bugünkü 100 illik parlament yubileyi ilə can qəlbdən Qırğızıstan Məclisi adından, öz adımdan kutluyorum! Yaşasın Azərbaycan xalqı, yaşasın bütün parlamentarilər! Azərbaycan xalqına mutluluq və bənişlar diliyoruz! Çox təşəkkürlər. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ ol, Dastanbəy.

Növbəti çıxış üçün söz verilir Bəhreyn Nümayəndələr Şurasının Sədri cənab Əhməd bin İbrahim əl-Mullaya.

Əhməd bin İbrahim əl-Mulla, *Bəhreyn Nümayəndələr Şurasının Sədri.*

Rəhman və rəhim olan Allahın adı ilə!

Əziz dostum, Azərbaycan Milli Məclisinin Sədri cənab Oqtay Əsədov! Hörmətli tədbir iştirakçıları!

İlk növbədə Azərbaycan xalqını və Milli Məclisi bu xoş münasibətlə təbrik etməkdən, Azərbaycan Respublikasının ilk parlamentinin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə təşkil olunmuş təntənəli tədbirdə iştirak etməkdən şərəf duyuram. İllər öncə məhz bu parlament tarixi, mədəni və humanitar irsə əsaslanaraq demokratik təsisatların güclənməsini və xalqın bu proseslərdə iştirakını təmin etmişdir. Hazırda Azərbaycan davamlı inkişaf və tərəqqi yolu ilə gedərək inkişaf etmiş millətlər arasında yüksək yer tutmuşdur.

Cənab Sədr, Bəhreyn Krallığı və Bəhreyn Kralı Həməd bin İsa Əl-Xəlifənin dost Azərbaycana və qardaşı Azərbaycan Respublikasının Prezidenti zati-aliləri cənab İlham Əliyevə salamlarını çatdırmaqdan məmnunluq duyuram. Eyni zamanda, Bəhreyn rəhbərliyinin və xalqının dost

Azərbaycan Respublikası ilə əlaqələri inkişaf etdirmək və gücləndirmək əzmində olduğunu bildirmək istəyirəm. Parlamentlər arasında qarşılıqlı səfərlərin, təcrübə mübadiləsinin həyata keçirilməsinin əhəmiyyətini vurğulamaq istəyirəm.

Zati-aliləri, hörmətli həmkarlar! İlk Azərbaycan parlamenti ölkədə parlament dəyərlərinin yaradılmasında mühüm rol oynamışdır. Sonradan bu dəyərlər üzərində qurulmuş indiki parlament güclü və peşəkar qanunvericilik hakimiyyəti orqanı kimi müasir dövlətinizin quruculuğuna böyük töhfə verməklə gözəl xalqınızın maraqlarını qoruyaraq ölkənizin inkişafı və çiçəklənməsi yolunda çalışmaqdadır.

Sevindirici haldır ki, Azərbaycan Respublikasında keçirilən yubiley tədbirləri Beynəlxalq demokratiya günü ilə üst-üstə düşərək ölkənizin demokratik dəyərləri və prinsipləri gücləndirmək istiqamətində əzmini və marağını bir daha nümayiş etdirir. Azad və milli iradəyə əsaslanan və xalqın mənafelərini əks etdirən bu siyasət eynilə Bəhreyn Krallığında müşahidə olunur. Hazırda ölkəmiz parlament və bələdiyyə seçkiləri keçirməyə hazırlaşır. Bu proseslər əlahəzrət Kral Həməd bin İsa Əl-Xəlifənin islahatlar layihəsi çərçivəsində baş tutaraq ölkəmizdə demokratik proseslərin davamı kimi dəyərləndirilir. Bəhreyn Krallığı dini tolerantlıq və müxtəlif xalqlar, dillər, mədəniyyətlər, məzhəblər arasında birgəyaşayış prinsiplərinə inanaraq bu modeli və nümunəni dost Azərbaycanda da müşahidə edir.

Hörmətli qonaqlar, fürsətdən istifadə edərək Bəhreyn Krallığının ikitərəfli və müştərək əlaqələri inkişaf etdirmək əzmini vurğulayır, Azərbaycan Respublikası ilə siyasi, iqtisadi, ictimai və xüsusən də parlamentlərarası

əlaqələrin güclənməsində maraqlı olduğumuza misal kimi son illər Azərbaycana səfər edən Bəhreyn turistlərinin getdikcə çoxalmasını və iki dost ölkə arasında birbaşa hava əlaqəsinin yaradılmasını göstərmək olar. Bu da, şübhəsiz, Bəhreyn–Azərbaycan əlaqələrinin möhkəmliyinin və müştərək maraqların səviyyəsinin göstəricisidir.

Eyni zamanda, dost ölkələrimizin qarşısında maraq kəsb edən bir çox beynəlxalq və regional problemlərə dair siyasi dialoqu gücləndirmək əzmində olduğumuzu vurğulayaraq, beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində terrora və ekstremizmə qarşı mübarizəni, mədəni və elmi əlaqələri, xüsusən də elmi araşdırma mərkəzləri arasında əməkdaşlığı gücləndirməyin vacibliyini qeyd etmək istəyirəm. Həmçinin iki ölkənin əməkdaşlıq əlaqələrini möhkəmləndirəcək və koordinasiya imkanlarını genişləndirəcək strateji tərəfdaşlığı yüksək qiymətləndiririk.

Sözümün sonunda Azərbaycan Respublikasına tərəqqi və çiçəklənmə arzu edir və bu gözəl ölkəyə ayaq basdığımız ilk gündən bizə göstərilən qonaqpərvərlik və istiqanlılığa görə dərin təşəkkürümü bildirirəm. Diqqətinizə görə çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Şox sağ olun.

Söz verilir Cibuti Milli Assambleyasının sədri cənab Mohamed Ali Humədə.

Mohamed Ali Huməd, *Cibuti Milli Assambleyasının Sədri.*

Rəhman və rəhim olan Allahın adı ilə!

Hörmətli parlament Sədri və həmkarlar! Hörmətli deputatlar, xanımlar və cənablar!

İcazə verin, əvvəlcə Cibuti Respublikası adından öz səmimi təşəkkürlərimi sizə çatdırım və həmçinin bu tarixi bayram tədbirinin təşkilinə və bu tədbirə bizi dəvət

etdiyinə görə Azərbaycan xalqına və hökumətinə təşəkkür edim.

Xanımlar və cənablar, əziz dostlar, biz Azərbaycanın ilk parlamentinin 100 illiyini qeyd edirik. Bu münasibətlə mən böyük qürur və məmnunluq hissi ilə Cibuti Respublikası Prezidentinin salamlarını sizə çatdırıram. Cibuti Respublikası Azərbaycan Respublikası ilə dostluq münasibətləri saxlayır.

Əziz dostlar, bizi bu gün bir araya toplayan bu hadisə göstərir ki, Azərbaycan xalqı öz tarixinə böyük diqqət yetirir, onu qorumağa və gələcək nəsillərə ötürməyə böyük səy göstərir və bu, təqdirəlayiqdir. Qeyd edim ki, ən demokratik dəyərlər üzərində qurulmuş ilk parlament bir çox tarixi qərarlar qəbul etmiş və Azərbaycanın müstəqilliyində mühüm rol oynamışdır. Azərbaycan bütün tarixi keçmişinə baxmayaraq, öz mövcudluğunu saxlamağa nail olmuş, həmçinin öz qonaqpərvərliyini qoruya bilmişdir.

Bu qloballaşma dövründə Azərbaycan demokratik və inkişaf etmiş bir ölkəyə çevrilmək yolunda böyük addımlar atmışdır. Ona görə də Azərbaycan bir çox ölkələr üçün nümunə olmalıdır, həmçinin bir gənc ölkə olaraq bizim üçün də Azərbaycan nümunədir. Azərbaycanın üstünlüyü onun xalqındadır. Azərbaycanın dövlət quruculuğunda, gələcəyə ən böyük addımında onun xalqının rolu mühümdür.

Əziz həmkarlarım, bir il bundan qabaq mənim ölkəm Azərbaycan vətəndaşlarının Xocalıda soyqırımına məruz qalması ilə bağlı bir qətnamə qəbul etdi və biz qəti şəkildə dost Azərbaycan xalqına qarşı işlənən bu qətləli pislədik. Bir daha bu tribunadan bəyan edirəm ki, hər hansı bir ərazinin güc yolu ilə tutulması beynəlxalq hüquqa ziddir. Azərbaycan gec və ya tez öz ərazi bütövlüyünü bərpa

edəcək və bu da beynəlxalq hüququn bütün prinsiplərinə uyğun olacaqdır.

Bizim aramızda olan məsafənin uzaqlığına baxmayaraq, qürur duyuruq ki, Azərbaycanla bizi birləşdirən bağlara, əlaqələrə çox sadıq və əmin ola bilərsiniz ki, bizim dəstəyimiz həmişə sizinlə olacaq.

Yekunda, əziz həmkarlarım, bu səmimi qəbul üçün bir daha Sədr Oqtay Əsədova öz təşəkkürümü bildirirəm, həmçinin sizə və bütün Azərbaycan xalqına uzun ömür və uğurlar arzulayıram!

Yaşasın Azərbaycan! Yaşasın Cibuti–Azərbaycan dostluğu! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış edir Sudan Milli Assambleyasının Sədri cənab İbrahim Əhməd Ömər.

İbrahim Əhməd Ömər, *Sudan Milli Assambleyasının Sədri.*

Mərhəmətli və rəhmli Allahın adı ilə!

Hörmətli qardaşım Oqtay Əsədov, hörmətli xanımlar və cənablar! Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin təsis edilməsinin 100 illiyi münasibəti ilə keçirilən təntənəli tədbirdə iştirak etmək üçün bizə ünvanlanmış səmimi dəvətinə görə Milli Məclisin Sədri qardaşım Oqtay Əsədova dərin minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Bu gün sizin qarşınızda şəxsən öz adımdan və Sudan parlamenti və xalqı adından sıxış etməkdən şərəf duyuram.

Bu mühüm tarixin qeyd olunması böyük məna kəsb etməklə yanaşı, parlamentlərin azadlıq, demokratiya, ədalət prinsipləri və insanlar arasında bərabərliyin gücləndirilməsi istiqamətində əvəzsiz böyük rolunun, əlbəttə ki, tanınmasıdır. Parlamentlər demokratik quruculuğun dirəyi, dövləti tənzimləyən qanunvericilik strukturudur.

Xatırlatmaq istəyirəm ki, sizin parlament qadınlara kişilərlə bərabər hüquqlar və seçkilərdə səsvermə hüququ verən ilk parlamentlərdəndir.

Ölkəmizin Azərbaycan ilə yüksək səviyyədə əlaqələri mövcuddur. Sudan müstəqil Azərbaycan Respublikasını tanıyan və 1993-cü ildə paytaxt Bakıda səfirlik açan ilk dövlətlərdəndir. Ölkəmiz Azərbaycan ilə əməkdaşlıq əlaqələrini inkişaf etdirmək əzmindədir və biz Azərbaycan üçün maraq kəsb edən, BMT və İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı tərəfindən dəstəklənən məsələlərin həllinə Sudan dövləti kimi töhfə verir, yardım edirik. Ölkələrimizin rəsmiləri arasında təşəkkül tapmış yüksək səviyyəli siyasi dialoq parlamentlər arasında əməkdaşlığın layiqli müstəviyə çatdırılmasına müsbət təsir göstərir. Bizim hazırda Bakıya səfərimiz və 100 illik tədbirlərdə iştirakımız parlamentlərarası əlaqələrin inkişafına olan marağımızın və ölkələr arasında əlaqələrin gücləndirilməsində parlamentlərin rolunun vacibliyinin bariz nümunəsidir. Parlament diplomatiyası xarici siyasətin ən vacib istiqamətlərindən biri olaraq rəsmi diplomatiyanın güclü yardımçısına çevrilmişdir.

Son illərdə ölkələrimiz arasında əlaqələr yüksələn xətlə inkişaf etmişdir. Belə ki, müxtəlif sahələrdə 16 saziş imzalanmış, onlardan 6-sı ratifikasiya olunmuşdur. Digər sazişlərin də ratifikasiya prosedurlarının tez bir zamanda həyata keçirilməsinə çalışacağıq. Eyni zamanda, sözügedən sazişlərin həyata keçirilməsinə və ikitərəfli əməkdaşlığın gücləndirilməsinə nəzarət edəcəyik.

Regional və beynəlxalq müstəvidə parlament əməkdaşlığını gücləndirmək məqsədi ilə İslam Əməkdaşlığı Təşkilatının Parlament İttifaqı və Parlamentlərarası İttifaqı çərçivəsində xalqlarımızın və dövlətlərimizin mənafeyi naminə koordinasiyanı möhkəmləndirmək zərurəti var.

Arzu edirəm ki, gələcək mərhələdə sözügedən hədəflərə çatmaq üçün ölkələrimiz və qanunvericilik orqanlarımız arasında əlaqələndirmənin güclənməsinin şahidi olaq. biz ikitərəfli parlamentlərarası əlaqələrin, parlament diplomatiyası sahəsində koordinasiyanın və birgə fəaliyyətin gücləndirilməsi istiqamətində səylərimizi səfərbər edəcəyik.

Allahdan hamınıza uğurlar, ölkələrimizə davamlı inkişaf və rifah diləyirəm! Çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Sağ olun.

ATƏT-in Parlament Assambleyasının Sədri cənab Georgi Tsereteli.

Georgi Tsereteli, ATƏT-in Parlament Assambleyasının Sədri.

İcazə verin, sözümlün əvvəlində mən hamımızın adından Azərbaycana qonaqpərvərliyə görə təşəkkür edirəm. Əlbəttə, burada Avropanın ən böyük siyasi qurumlarından birini təmsil etmək mənim üçün çox böyük məmnunluq doğurur.

Bu gün buraya Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyini qeyd etmək üçün toplaşmışıq. Biz keçmişə baxsaq, Azərbaycan xalqının tarixi nöqtəyi-nəzərdən inkişafa, çiçəklənməyə nə qədər sadıq olduğunu görmüş olarıq. Bunu etdiyimiz zaman fərqiində olmalıyıq ki, xatirələr keçmiş baxımından deyil, gələcək baxımından çox böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bir qədər əvvəl Azərbaycan rəhbərliyinin qeyd etdiyi kimi, Azərbaycan Demokratik Respublikası parlamentinin yaranması müasir dövlətin yaranmasına öz töhfəsini vermişdir. Bu gün müasir Alov qüllələrinin kölgəsində dayandığımız zaman biz Azərbaycanın tarixi irsini artıq hiss edərək, Azərbaycanın müstəqillik tarixində əldə etdiyi nailiyyətləri görə bilərik. Müasir Azərbaycan parlamenti,

doğrudan da, öz sələflərinin izi ilə gedərək ölkənin iqtisadi cəhətdən inkişaf edib regionda vacib ölkəyə çevrilməsinə öz töhfəsini vermişdir.

Parlament diplomatiyası çox əhəmiyyətli rol oynayır. Cənab Əliyev tamamilə düzgün bir şəkildə bu fenomenin nə qədər böyük əhəmiyyət kəsb etdiyini qeyd etdi. Mənim ölkəm Gürcüstan Azərbaycanla çox güclü münasibətlərə malikdir və bunun sayəsində biz genişmiqyaslı layihələr həyata keçiririk ki, Cənubi Qafqaz bu əməkdaşlıq çərçivəsində inkişaf etsin. Burada bizim Türkiyədən olan hörmətli həmkarımız da vacib enerji layihələrini qeyd etdi və biz bu əməkdaşlığı yüksək qiymətləndiririk.

Bu gün biz elə bir parlamentin ildönümünü qeyd edirik ki, o, plüralist bir parlament olaraq qadınlara kişilərlə bərabər seçmək və seçilmək hüququ vermişdir. Hətta ATƏT regionunda olan bir sıra dövlətlərdən çox-çox öncə bunu etmişdir.

Regionda münaqişələrin mövcud olması bütövlükdə ATƏT olaraq bizim üçün çətinlik yaradan bir problemdir. Bu, əlbəttə, bütün ölkələrin öz demokratik öhdəliklərini yerinə yetirməsi üçün problem yaradır və bizə göstərir ki, bu problemlərin həllini tapmaq vacibdir. ATƏT-in Parlament Assambleyası məsələlərin sülh yolu ilə həllinə, dialoqun gücləndirilməsinə və etimad yaratma tədbirlərinin həyata keçirilməsinə dəstək verməyə hazırdır.

Hörmətli dostlarım, Azərbaycanın ilk parlamenti bizə nəyi bildirir? Onu bildirir ki, demokratik və iqtisadi islahatlar bir-birini tamamlamalıdır. Qeyd olunan islahatlar həyata keçirildiyi zaman çiçəklənmə də gəlir. Müstəqil Azərbaycanın inkişaf etmək arzusu hazırda həyata keçirilir və biz Azərbaycan parlamentinə xalqa bu yöndə xidmət etməyi, sülhlə dolu gələcəyi yaratmaq naminə xidmət

etməyi arzu edirik. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir Rusiya Dövlət Duması Sədrinin müavini cənab Sergey Neverova.

Sergey Neverov, *Rusiya Dövlət Duması Sədrinin müavini.*

Hörmətli Oqtay Sabir oğlu, hörmətli təntənəli iclas iştirakçıları! Rusiya Dövlət Duması deputatları adından sizi Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edirəm.

Azərbaycan və Rusiya deputatları arasında dostluğun böyük bir tarixi vardır. Bu tarix 1906-cı ildə Sankt-Peterburqda Dövlət Dumasında başlamışdır. Orada Əlimərdan bəy Topçubaşovun rəhbərliyi ilə Müsəlman fraksiyası fəaliyyət göstərirdi. Daha sonra o, Azərbaycanın ilk parlamentinin Sədri olmuşdur.

Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında imzalanmış dostluq və strateji tərəfdaşlıq haqqında bəyannamənin 10 illiyini qeyd etdiyimiz müasir dövrdə də bizim parlament əməkdaşlığımız uğurla davam etdirilir. Bu gün Rusiya Prezidenti Vladimir Vladimirovic Putinin və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə bu tərəfdaşlıq daim güclənməkdədir.

Parlament üzvləri də bu dostluğun inkişafına öz töhfələrini verirlər. İlin əvvəlində Dövlət Dumasında Rusiya ilə Azərbaycan arasında diplomatik əlaqələrin bərqərar olmasının 25 illiyinə həsr olunmuş sərgi keçirilmişdir. Burada Azərbaycan Milli Məclisinin Sədri cənab Oqtay Əsədovun başçılığı ilə Azərbaycan nümayəndə heyəti iştirak etmişdir. İki ay bundan əvvəl Dövlət Dumasının Sədri cənab Vyaçeslav Volodinin başçılığı ilə nümayəndə heyəti Bakıya rəsmi səfər etmişdir. Səfər çərçivəsində Dövlət Duması ilə Milli Məclis arasında ikitərəfli komissiyanın

yaradılması haqqında razılıq əldə olunmuşdur. İqtisadi, siyasi, mədəni sahələr kimi geniş əməkdaşlıq məsələləri deputatlarımızın diqqət mərkəzindədir.

Bu il avqustun 12-də Xəzər dənizinin hüquqi statusu haqqında Konvensiya imzalanmışdır. Konvensiyaya üzv olan dövlətlərin parlamentləri qarşısında sənədi ratifikasiya etmək, daha sonra isə konvensiyanın müddəalarına uyğun qanunvericiliyə dəyişiklik etmək kimi bir öhdəlik durur.

Sonda bir daha Milli Məclisin bütün deputatlarını yubiley münasibəti ilə təbrik edirəm və hamıya möhkəm can sağlığı və fəal, işgüzar fəaliyyət arzulayıram! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, hörmətli Sergey İvanoviç.

Çıxış üçün söz verilir Misir Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini cənab Mahmud Əhməd Şərifə.

Mahmud Əhməd Şərif, *Misir Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini.*

Mərhəmətli və rəhmlı Allahın adı ilə! Aləmlərin rəbbinə həmd olsun və onun peyğəmbərinə, peyğəmbərin ailəsinə səlat və salam olsun!

Əziz dostum cənab Oqtay Əsədov, cənablar, xanımlar, əziz iştirakçılar! Mən sizə ehramların və məşhur əl-Əzhər Universitetinin vətəni olan Misirdən səmimi salamlarımı gətirmişəm. Xalqınıza, parlamentinizə və hökumətinizə inkişaf, çiçəklənmə və rifah arzulayıram. Bu təntənəli yubileydə iştirak etmək, xalqımın və hökumətimin salamlarını və təbriklərini sizinlə bölüşmək mənim üçün böyük şərəfdir.

Sizin xalqınızın tarixində ilk parlamentin təsisindən 100 il keçmişdir. 1918-ci ildə yaradılan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti həm də Şərqdə ilk parlamentli demokratik respublikadır. İlk müsəlman ölkəsi olaraq siz qadınların

səs vermək hüququnu tanımısınız; eyni zamanda, başqa dini və etnik azlıqlara da parlamentdə təmsil olunmaq imkanı vermişiniz. Belə gözəl nailiyyətlərin çulğalaşdığı bu gözəl tədbirdə mən ancaq ən səmimi təbriklərimi və ən ali arzularımı çatdırıb bilərəm. Qonaqpərvər xalqınıza da çiçəklənmə və inkişaf arzulayıram.

Əlbəttə, Misir və Azərbaycan xalqları arasında münasibətlərin səmimiliyi iki ölkənin ortaq dəyərlərinin, adət-ənənələrinin və eyni zamanda, yaxın coğrafi arealla bağlı təmaslarının inikasıdır. Ölkəniz 1991-ci ildə öz müstəqilliyini bərpa etmiş və nəticədə iki ölkə arasında bu əlaqələr yenidən vüsət almışdır. İki ölkə arasında dərin əlaqələrin göstərici bağlanmış müqavilələrin sayıdır. İndiyədək 50 bu cür hüquqi akt bağlanmışdır. Yüksək səviyyəli dövlət nümayəndələrinin 50-dən çox qarşılıqlı səfəri olmuşdur. Eyni zamanda, Misir parlamentində Azərbaycanla dostluq qrupu da var ki, ona Misirin əl-Əzhər Universitetinin rektoru rəhbərlik edir. Hökumət özü də bu cür komissiya yaratmış və bura Misirin ən tanınmış adamları cəlb olunmuşlar. İki ölkə parlamentlərinin arasında xüsusi bağlılıq da var ki, bu ikinin qarşılıqlı əlaqələrinin inkişafına öz töhfəsini verir. Biz Azərbaycanın haqqı çatan məsələlərdə daim parlament səviyyəsində öz töhfəmizi vermişik.

Bu gözəl münasibətlə Azərbaycan Respublikasının Prezidentini də təbrik etmək istəyirik. Sizin nail olduğunuz bu cür inkişaf, tərəqqi və multikulturalizm kimi dəyərlər bütün bu keçdiyiniz yolun əzəmətinə aiddir. Eyni zamanda, Azərbaycanın İslam dünyasında oynadığı rol da yüksək qiymətləndiririk. Cənab Prezident İlham Əliyev öz çıxışında mühüm məsələlərə toxundu və mən xalqı bugünkü yüksək inkişaf səviyyəsinə çatdırdığını görə ona öz səmimi təşəkkürlərimi bildirirəm və uğurlar arzu-

layıram! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

ÇIXIŞ edir Qazaxıstan Senatı Sədrinin müavini cənab Bektas Beknazarov.

Bektaş Beknazarov, *Qazaxıstan Senatı Sədrinin müavini.*

Hörmətli xanımlar və cənablar! Bu gün Azərbaycan Milli Məclisinin 100 illiyi münasibəti ilə burada toplaşmışıq və biz bilirik ki, bu hadisələrin böyük tarixi kökləri var. Bu böyük tədbir ilə bağlı mən sizə öz təbriklərimi çatdırıram.

Azərbaycan Qazaxıstanın Cənubi Qafqaz regionunda əsas tərəfdaşdır. Bu yaxınlarda biz diplomatik münasibətlərin 26 illiyini qeyd etdik. Qazaxıstan Respublikası Prezidentinin Azərbaycan Respublikasına 2017-ci ildə rəsmi səfəri zamanı imzalanmış bir sıra konkret razılaşmalar qardaş ölkələr arasında növbəti inkişaf mərhələsinin təməlini qoymuşdur. Onu da qeyd edim ki, əldə edilmiş razılaşmalar uğurla həyata keçirilir.

Bizim sıx münasibətlərin inkişafının zəmanəti də elə bizim tarixən yaxın olmağımızdır. Qazaxıstanda Azərbaycan diasporunun sayı 131 min nəfərdən çoxdur. Azərbaycan diasporunun bizim ölkənin həyatında geniş səlahiyyətləri var. Azərbaycan millətinin nümayəndələri üçün Azərbaycan milli dilinin və ənənələrinin saxlanması üçün lazımı şərait yaradılmışdır. Qazaxıstanda Azərbaycan Mədəniyyət Mərkəzləri Assosiasiyası ictimai birliyi uğurla fəaliyyət göstərir. Birliyin həm əyalət səviyyəsində, həm də rayon səviyyəsində mərkəzləri mövcuddur.

Azərbaycan ilə Qazaxıstan arasında parlamentlərarası münasibətlər uzun illərdir ki, formalaşmış, 2014-cü ildə Bakıda imzalanmış parlamentlərarası əməkdaşlıq sazişi ilə

dəstəklənmişdir və bu da həm hökumət rəhbərləri, həm də Milli Məclis üzvləri arasında keçirilən sıx görüşlərlə tam dəstəklənir. Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyası çərçivəsində, digər parlamentlərarası təşkilatlar çərçivəsində də bizim ölkələr sıx əməkdaşlıq edirlər. Əminəm ki, parlament strukturları çərçivəsində olan münasibətlər daha da inkişaf etdiriləcəkdir ki, bu da bizim birgə maraq və dəyərlərimizə xidmət edəcəkdir.

Sözümün sonunda bu dəvətə görə sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Yenə də hörmətli dostlar, səmimi qəlbdən sizə 100 illik yubiley münasibəti ilə öz təbriklərimi və ən xoş arzularımı çatdırıram, bütün Azərbaycan millətinə inkişaf diləyirəm! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, cənab Beknazarov.

Çıxış üçün söz verilir Çexiya Deputatlar Palatası Sədrinin müavini cənab Voytex Filipə.

Voytex Filip, *Çexiya Deputatlar Palatası Sədrinin müavini.*

Hörmətli cənab Sədr, xanımlar və cənablar, dostlar! Çexiya parlamenti adından istərdim ki, azərbaycanlı həmkarlarımı salamlayım, onlara səmimi qəlbdən təşəkkür edim ki, bizi Azərbaycanda bu qədər yüksək qonaqpərvərliklə qarşılayırlar.

1918-ci il, sadəcə, Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılması ilə xarakterizə olunmur. Eyni zamanda, müsəlman Şərqiində ilk müstəqil, demokratik dövlət yaranmışdı. Bu böyük hadisə xalqın öz milli mənliliyini dərk etməsində çox mühüm rol oynamışdır, Azərbaycan xalqının tarixi arzusunu reallığa çevirmişdir, onun müstəqillik uğrunda mübarizliyini nümayiş etdirmişdir.

Qeyd etmək istərdim ki, bu il Çexiya da özünün 100 illiyini qeyd edir. Biz də bu hadisəyə olduqca yüksək qiymət

mət veririk. Bu gün qürur hissi ilə deyə bilərik ki, Azərbaycan və Çex respublikaları arasında münasibətlər strateji xarakter daşıyır. Qarşılıqlı münasibətlərin səviyyəsi həyatın, demək olar, bütün sahələrində dayanıqlı şəkildə inkişaf etməkdədir, eyni zamanda, beynəlxalq təşkilatlar səviyyəsində də yüksək əməkdaşlıq müşahidə edilir.

Bu gün Azərbaycan əhəmiyyətli dərəcədə enerji təhlükəsizliyini təmin edir. Çexiya sahibkarları Azərbaycan iqtisadiyyatında fəal rol oynayırlar. Çexiya şirkətləri Azərbaycanın müxtəlif nəqliyyat-infrastruktur layihələrində iştirak edirlər. Hazırda Azərbaycanda 20-yə yaxın Çexiya şirkəti fəaliyyət göstərməkdədir. Bu gün Çex Respublikası Azərbaycana 1 milyard 600 min ABŞ dollarına qədər investisiya yatırmışdır. Bundan əlavə, Azərbaycanın Gəncə Avtomobil Zavodunun rəhbərliyi ilə Çexiyanın “Tatra” şirkəti arasında memorandum imzalanmışdır. Bu memorandum əsasında Azərbaycanda müxtəlif növ yük avtomobilləri istehsal olunacaqdır.

İki ölkə arasında əlaqələrdə fəal siyasi dialoqun mövcud olması əhəmiyyətlidir. Qarşılıqlı surətdə faydalı əməkdaşlıq siyasi, mədəniyyət, təhsil və digər humanitar sahələrdə münasibətlərin genişlənməsinə xidmət etmişdir.

Çexiya gələcəkdə də Azərbaycanla konstruktiv əməkdaşlıq etməyə və bu əməkdaşlığı qarşılıqlı hörmət və fayda əsasında həyata keçirməyə hazırdır. Biz yüksək səviyyədə əməkdaşlığı bundan sonra da inkişaf etdirmək niyyətindəyik. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun, cənab Voytex Filip.

Çıxış edir Tacikistan Nümayəndələr Palatası Sədrinin birinci müavini cənab Abducabbor Əzizi.

Abducabbor Əzizi, *Tacikistan Nümayəndələr Palatası Sədrinin birinci müavini.*

Hörmətli Sədr, hörmətli tədbir iştirakçıları, xanımlar və cənablar! İcazə verin, Tacikistan nümayəndə heyəti adından tarixi yubiley tədbirinə dəvətə görə sizə dərin təşəkkürümü bildirim və Tacikistan parlamenti adından səmimi təbriklərimi çatdırım.

Azərbaycan Demokratik Respublikasının elan olunması və ilk parlamentin yaradılması tarixdə dönüş yaratmış bir hadisə olmuşdur. İslam dünyasında ilk dəfə bu parlament qadınlara səsvermə hüququ vermişdir. İndiki Milli Məclis 100 il bundan əvvəl əsası qoyulmuş prinsiplərə sadıq olduğunu göstərir.

Müasir Azərbaycan parlamentinin inkişafında görkəmli siyasi və dövlət xadimi, ümummilli lider Heydər Əliyevin böyük əməyi olmuşdur. O, Azərbaycan parlamentində demokratik və parlamentarizm ənənələrinin inkişaf etdirilməsində tarixi rol oynamışdır. Bu gün Heydər Əliyevin yolunu Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev şərəflə davam etdirir. Onun əməyi sayəsində Azərbaycan hazırda iqtisadi, sosial, siyasi və digər sahələrdə böyük nailiyyətlər əldə etməklə dünyada layiqli, nüfuzlu yer tutmuşdur.

Azərbaycan ilə Tacikistan arasında münasibətlər tarixi köklərə malikdir və bu tarixi əlaqələr neçə əsrlərdir davam edir, həm də bizim millətlər arasında qardaşlıq münasibətlərinə əsaslanır. Müstəqillik əldə etdikdən sonra bunun daha möhkəm təməli Heydər Əliyev tərəfindən qoyulmuşdur. Tacikistanın, xüsusilə onun sovet dövründə paytaxtının inkişaf etməsində Heydər Əliyevin də böyük əməyi olmuşdur. Qeyd etmək lazımdır ki, Tacikistanın gözündə Azərbaycan Qafqaz regionunda lider mövqeyindədir və bu, Tacikistanda böyük hörmət və marağa səbəb olur.

Bu gün ölkələrimiz arasında olan əlaqələr əsasən bizim

rəhbərlər arasında sıx münasibətlər sayəsində çox müsbət qiymətləndirilir. Bunun bariz nümunəsi kimi İmaməli Rəhmanovun bu ilin avqust ayında Azərbaycan Respublikasına etdiyi səfəri göstərmək olar. Ölkələrimiz arasında müxtəlif istiqamətlərdə əlaqələr daha da dərinləşmişdir. Əldə edilmiş əsas razılaşmalardan biri də parlamentlər-arası əlaqələr və qanunvericilik sahəsində təcrübə mübadiləsinin aparılması olmuşdur.

Sözümün sonunda nümayəndə heyətimiz adından bu dəvətə görə, gözəl təşkilatçılığa görə, yaradılan gözəl şəraitə görə çox minnətdar olduğumuzu bildirirəm. Arzu edirik ki, Azərbaycan daim inkişaf etsin. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir İndoneziya Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini cənab Aqus Hermantoya.

Aqus Hermanto, *İndoneziya Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini.*

Azərbaycan Respublikasını bu yubiley münasibəti ilə təbrik etmək istəyirik. Hər şeydən əvvəl, icazə verin, özümü təqdim edirəm. Mən İndoneziya Respublikası Regional Nümayəndələr Palatası Sədrinin müaviniyəm, burada parlament liderlərinin toplantısında iştirak edirəm. Cənab Hidayət De Rahib, zəhmət olmasa, ayağa qalxın. O, İndoneziya Respublikası parlamenti sədrinin müavini-dir. Cənab Əhməd Mukuam, zəhmət olmasa, ayağa qalxın. Regional Nümayəndələr Şurası sədrinin müavini-dir. Regional Nümayəndələr Şurasının üzvləri, xahiş edirəm, hamınız ayağa qalxasınız. Çox böyük bir nümayəndə heyəti ilə bu tədbirdə iştirak edirik.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri hörmətli cənab Oqtay Əsədov, hörmətli deputatlar, İndoneziya parlamenti sizi və xalqınızı Azərbaycan parlamentinin

yaradılmasının 100 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edir. Ümidvarıq ki, Milli Məclis gələcəkdə də ölkənin milli cəhətdən inkişafına və dünyada sülhün bərqərar olmasına töhfəsini verməkdə davam edəcəkdir.

Azərbaycan parlamentinin yaradıldığı tarixdən 100 il keçmişdir. Azərbaycan Şərqi tarixində ilk dəfə qadınlara səsvermə hüququ vermişdir.

Xanımlar və cənablar, İndoneziya və Azərbaycan iki dost ölkələrdir. Onlar bir sıra oxşar cəhətlərə malikdirlər. Hər iki ölkə demokratik ölkədir. Bu ölkələrdə əhalinin çox hissəsini müsəlmanlar təşkil edirlər. Hər iki ölkə təsdiq edə bilər ki, demokratiya və İslam bir-birinə zidd olan məfhumlar deyildir.

1991-ci il dekabrın 28-də İndoneziya Azərbaycan Respublikasının ərazi bütövlüyünü və suverenliyini tanımışdır. Hər iki ölkənin qədim tarixi var.

Azərbaycan ilə İndoneziya arasında münasibətlər çox böyük potensiala malikdir. Ticarət sahəsində, eləcə də digər sahələrdə münasibətlərimiz mövcuddur. Azərbaycan İndoneziyaya xam neft göndərən ən böyük ixracatçıdır. İki ölkə arasında ticarət münasibətləri də ilbəl artır. İndoneziya ilə Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsi son 5 il ərzində 7,5 milyard ABŞ dolları təşkil etmişdir.

Milli Məclisin Sədri hörmətli cənab Oqtay Əsədov, sözümlü başa çatdırmazdan əvvəl xüsusilə Sizi və digər liderləri, Azərbaycan parlamentinin üzvlərini Cakartaya – İndoneziyaya səfərə dəvət edirəm. Bizi parlamentin 100 illik yubiley mərasiminə dəvət etdiyinizə görə sizə təşəkkürümü bildirirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Macarıstan Milli Assambleyası Sədrinin müavini cənab Ksaba Hende.

Ksaba Hende, *Macarıstan Milli Assambleyası Sədrinin müavini*.

Hörmətli parlament Sədri, əziz azərbaycanlı dostlar, hörmətli xanımlar və cənablar! Mən ilk növbədə bu dəvətə görə sizə minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Milli Assambleyamızın adından bu əlamətdar hadisə ilə bağlı sizə təbriklərimi çatdırıram.

Son 100 il ərzində Azərbaycanın həyatında, tarixində, təbii ki, bir çox çətin hadisələr də olmuşdur. Lakin bu gün Azərbaycan Xəzər dənizinin sahilində öz firavan və çiçəklənən dövləti ilə fəxr edə bilər.

Macarıstan üçün Şərqlə münasibətlərin qurulması və inkişaf etdirilməsi xarici siyasətin prioritetidir. Ona görə biz Azərbaycanı yaxın dost və tərəfdaş kimi qəbul edirik. Ölkələrimiz arasında daim inkişaf edən ikitərəfli münasibətlər, əlaqələr var. Daimi səfərlər baş verir. Bugünkü gəlişimiz də bunun daha bir sübutudur.

Azərbaycan və macar millətləri bir-birini qohum xalq kimi qəbul edirlər. Ölkələr arasında, millətlər arasında münasibətlərin dərin tarixi kökləri və ənənələri mövcuddur. Eyni etnik qruplar – skiflər, hunlar, xəzərlər və digərləri bizim əcdadlarımız olub. Bizim nəinki din, qan, həm də mədəni bağlarımız var, eyni zamanda, uzun əsrlər boyu davam edən münasibətlərimiz bizi daha da birləşdirir.

Parlamentləriçiz arasında gözəl münasibətlər var. Azərbaycan tərəfindən artıq parlamentlərarası dostluq qrupu yaradılıb. Sentyabrın sonlarında isə Macarıstanda belə bir qrupun yaradılması planlaşdırılır.

Macar parlamenti 2014-cü ildən Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasında müşahidəçi statusuna malikdir və bu ilin əvvəllərində müşahidəçi kimi biz Türkdilli Ölkələrin Əməkdaşlıq Şurasına və eyni zamanda, Beynəl-

xalq Türk Akademiyasına qoşulduq. Bu üç təşkilatda iştirakımıza yüksək qiymət veririk. Çünki bütün türkdilli regionla əməkdaşlıq baxımından bu, bizim üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir və ikitərəfli əlaqələrin inkişaf etməsinə imkan yaradır.

İcazə verin, uzun əsrlərdən bəri dost və qohum hesab edilən Macarıstan adından sizə ən xoş arzularımı çatdırım və parlamentə Azərbaycan naminə gördüyü işlərdə uğurlar diləyim. Və nəhayət, yenə də icazə verin, bu dəvətə görə şəxsən cənab spiker Oqtay Əsədova minnətdarlığımı bildiririm.

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Monteneqro parlamenti sədrinin müavini, Monteneqro–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri cənab Genci Nimanbequ.

Genci Nimanbequ, *Monteneqro parlamenti sədrinin müavini, Monteneqro–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri.*

Hörmətli cənab Sədr, xanımlar və cənablar! Hər şeydən əvvəl, mən istərdim ki, Monteneqro parlamenti adından və şəxsən öz adımdan yüksək səviyyədə keçirilən bu gözəl tədbirdə iştirak etmək üçün şərait yaratdığınıza görə sizə təşəkkür edirəm. Tədbir, əlbəttə ki, Azərbaycan xalqı üçün olduqca böyük əhəmiyyət kəsb edir.

1918-ci il mayın 28-də Azərbaycanda demokratik parlamentli respublika yaradılmışdır. Bu respublika, doğrudan da, müasir dünya ideyalarını özündə təcəssüm etdirirdi. Azərbaycan qadınlara səsvermə hüququ vermişdi və bunu bir sıra ölkələrdən əvvəl etmişdi.

Azərbaycan xalqı özünün qədim ənənələri ilə fəxr edir, tolerantlığa malik olması ilə qürur duyur. Azərbaycan Respublikası müsəlman çoxluğa malik olan bir cəmiyyət-

dir. Burada xristianlar və yəhudilər də yaşayırlar və bu cəmiyyət tolerantlığın bir nümunəsidir. Monteneqro da sülhü, beynəlxalq və dinlərarası harmoniyanı qoruyub saxlaya bilmişdir.

Bu gün Monteneqro NATO-nun üzvüdür. Hazırda beynəlxalq ictimaiyyət Monteneqro və Azərbaycana etibarlı tərəfdaşlar kimi baxır, çünki onlar inkişaf yolunda çox böyük uğurlara nail olmuşlar.

Qeyd etmək lazımdır ki, son illər ərzində Azərbaycan ilə Monteneqro arasında əlaqələr, demək olar ki, bütün sahələrdə sürətlə inkişaf etmişdir. Sənaye, turizm, mədəniyyət sahələrində əməkdaşlıq üçün böyük imkanlar mövcuddur. Rəsmi şəxslər tərəfindən müxtəlif səviyələrdə qarşılıqlı səfərlər həyata keçirilmişdir ki, bu səfərlərin də dostluq və strateji tərəfdaşlıq əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi üçün əhəmiyyəti böyükdür.

Bütün dünyada 3 mindən çox müxtəlif xalq yaşayır və onların arasında yalnız 200-ü özünün müstəqil dövlətini yarada bilmişdir. Azərbaycan və Monteneqro xalqları bəxti gətirənlər arasındadır, çünki onların öz dövlətləri vardır. Bu dövlətlərdə insanlar xoşbəxt yaşayırlar. Arzu edirəm ki, Azərbaycan və Monteneqronun müstəqilliyi daimi olsun. Xalqlarımız və dövlətlərimiz arasında dostluq əbədi olsun! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış üçün söz verilir Polşa Senatı Sədrinin müavini cənab Adam Bielana.

Adam Bielan, *Polşa Senatı Sədrinin müavini.*

Hörmətli Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, hörmətli Milli Məclisin Sədri, hörmətli həmkarlarım, xanımlar və cənablar! Mən Polşa parlamenti adından Azərbaycan Respublikasının hakimiyyətini və xalqını Azərbaycan

parlamentinin və müstəqilliyinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə təbrik edirəm.

İlk demokratik respublikanın, eyni zamanda, demokratik parlamentin yaranmasından 100 il keçir. Bu xüsusi gündə sizinlə birlikdə olmağım məndə çox böyük məmnunluq və şərəf hissi doğurur.

Bu il çox qeyri-adi bir ildir. Çünki bu ildə bizim ümumi bir yubileyimiz qeyd olunur. 100 il əvvəl – 1918-ci il noyabrın 11-də Polşa da öz müstəqilliyini əldə etmişdir. Biz də müstəqilliyimizin 100 illik yubileyini qeyd etmək üçün tarixi tədbirlər keçirəcəyik.

Polşa dövlətinin yüksək səviyyəli nümayəndə heyəti ilə bu tədbirdə iştirak etməsi bizim əlaqələrimizə verdiyimiz qiymətin bariz nümunəsidir.

Xanımlar və cənablar, bizim ölkələrimiz arasında ən yüksək siyasi səviyyədə ikitərəfli dialoq yaradılmışdır. 2017-ci ildə Polşaya bir sıra vacib səfərlər həyata keçirilmişdir. Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəsmi səfərini bu sırada misal göstərmək olar. Polşa Prezidenti Ancey Dudaanın 2019-cu ilin birinci yarısında Azərbaycana səfəri planlaşdırılır. Polşa–Azərbaycan münasibətləri baxımından bu əməkdaşlıq inkişaf etməkdədir.

Biz bu gün Azərbaycan və Polşa parlamentləri arasında əlaqələrimizi genişləndirmək üçün səylə çalışırıq. Bunun üçün, əlbəttə, müvafiq parlament dostluq qruplarının fəaliyyətinin canlandırılması vacibdir. Azərbaycan ilə Polşa arasında strateji əməkdaşlıqla bağlı yol xəritəsi imzalanıb. Bu yol xəritəsi xalqlarımız və ölkələrimiz arasında praktiki və çoxşaxəli münasibətləri tənzimləyir.

Nəhayət, ikitərəfli ticarət-iqtisadi əlaqələrimiz vardır. Çox böyük inkişaf əldə etmişik. Sevindirəm ki, tezliklə Av-

ropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında yeni bir çərçivə saziş əldə olunacaqdır. O saziş əsasında sosial-iqtisadi islahatların həyata keçirilməsi sürətlənəcəkdir. Bu, dövlətin müasirləşməsi üçün çox vacibdir və Polşa ilə Azərbaycan arasında ikitərəfli münasibətlərin inkişafı üçün də yeni imkanlar yaratmış olacaqdır. Çox sağ olun, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, mən də Sizə təşəkkür edirəm.

Serbiya Parlamenti Sədrinin müavini cənab Veloyub Arsiç.

Veloyub Arsiç, Serbiya Parlamenti Sədrinin müavini.

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri hörmətli Oqtay Əsədov, xanımlar və cənablar! İcazə verin, sizi Serbiya parlamenti adından və şəxsən öz adımdan Azərbaycan parlamentinin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə təbrik edirəm, eyni zamanda, qonaqpərvərliyə görə təşəkkürümü bildirirəm. Çox sevindirəm ki, Serbiya parlamenti adından sizin qarşınızda çıxış edirəm.

Ölkələrimiz arasında həqiqi dostluq münasibətləri mövcuddur. 2013-cü ildə Azərbaycan və Serbiya respublikaları arasında dostluq və strateji tərəfdaşlıq haqqında bəyannamə imzalanmışdır və bu, bir daha sübut edir ki, biz əlaqələrimizi siyasi dialoqun bütün səviyyələrində daha yüksək bir şəkildə davam etdirə bilirik.

XX əsrin əvvəllərində parlamentarizm ənənələri əsasında, çox çətin bir şəraitdə qanunvericilik orqanının yaradılması Azərbaycan xalqının iradəsinin nümunəsidir. Çünki bu xalq demokratik dəyərlərə sadıq olduğunu məhz bununla nümayiş etdirmişdir.

Hörmətli həmkarlarım, fürsətdən istifadə edərək parlamentin vacib bir rolu barəsində də danışmaq istəyirəm.

Bu, xarici siyasətdə parlamentin oynadığı roldur. Belə ki, parlament diplomatiyası gündən-günə inkişaf edir. Parlamentlər qarşılıqlı əlaqələri vasitəsi ilə müntəzəm olaraq təcrübə mübadiləsi həyata keçirirlər, öz mövqelərini razılaşdırmağa çalışırlar. Parlamentlər müxtəlif istiqamətlərdə birgə hərəkət etməyə səy göstərirlər. Parlamentarizm və parlament diplomatiyası, mənim fikrimcə, qlobal kontekstdə çox vacibdir. O, müasir dövrdə bir sıra problemlərin həllində böyük əhəmiyyət kəsb edir. Müəyyən çağırışlar, o cümlədən iqtisadi böhran, miqrasiya, terrorçuluq, qlobal iqlim dəyişiklikləri sürətli bir şəkildə cavab tələb edirlər. Bizim ümumi dəyərlərimizi qoruyub saxlamaq üçün dialoq yaratmağımız vacibdir. Biz gələcəkdə demokratik qurumlarımızın inkişafını davam etdirməliyik və öz münasibətlərimizi, xalqlarımız arasında əməkdaşlığı inkişaf etdirməliyik.

Parlament demokratik cəmiyyətlərdə açar rolunu oynamaqda davam edir və beynəlxalq aləmdə sülh və təhlükəsizliyin bərqərar olunmasına çalışır. Parlamentlərarası dialoq vasitəsi ilə dövlətlər arasında əməkdaşlıq inkişaf edir. Buna da Serbiya parlamenti tam şəkildə sadıqdır.

Hörmətli həmkarlarım, icazə verin, bir daha bu əlamətdar yubileyin qeyd olunması münasibəti ilə ev sahiblərini təbrik edim və gələcək fəaliyyətlərində Azərbaycan parlamentinə uğurlar arzulayım! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir Özbəkistan Parlamenti Məclisinin Sədr müavini cənab Sarvar Otamuratova.

Sarvar Otamuratov, Özbəkistan Parlamenti Məclisi Sədrinin müavini.

Hörmətli Sədr, hörmətli qonaqlar və həmkarlar! Bir neçə ay bundan əvvəl qardaşlarımız ölkənin milli bayramı

olan Respublika gününü qeyd etmişdilər – 100 il əvvəl müsəlman Şərqiində ilk dəfə Azərbaycanda demokratik respublika qurulmuşdur. Bu gün isə biz parlamentin yaranmasının 100 illiyinə həsr olunmuş tədbirə toplaşmışıq. İcazə verin, Özbəkistan Respublikasının Parlament Məcəllisi adından sizə və Azərbaycan xalqına bu əlamətdar gününün münasibəti ilə öz təbriklərimizi çatdırım!

Azərbaycan Demokratik Respublikası Azərbaycan xalqının tarixində ilk respublika olaraq, eyni zamanda, Şərqi və türk dünyasında demokratik, dünyəvi və hüquqi dövlətin nümunəsidir. Bu parlamentin ömrünün iki ildən çox olmamasına baxmayaraq, o, Azərbaycanın inkişafına böyük töhfə vermişdir. Dövlətçiliyin yaradılması, iqtisadiyyatın əsasının qoyulması, sosial və mədəni sahələrin inkişaf etdirilməsi üçün mühüm qanunvericilik aktları qəbul olunmuşdur. Başlıcası isə ölkənin sərhədləri müəyyən edilmişdir. Himn, gerb, bayraq təsdiq olunmuşdur. Azərbaycan dili dövlət dili elan edilmişdir. Vətəndaşlara irqindən, dinindən, mənşəyindən, millətindən asılı olmayaraq, bərabər hüquqlar verilmişdir. Bütün millətlər, bütün siyasi qüvvələr bu parlamentdə təmsil olunmuşdular.

Müasir Azərbaycan Respublikası 1991-cı ildə müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra həmin ənənələrə sadıqlığını nümayiş etdirmiş, Azərbaycan Demokratik Respublikasının siyasi və mənəvi varisi olmuşdur. 1991-ci il oktyabrın 18-də Azərbaycan Respublikasının Ali Soveti “Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi haqqında” Konstitusiyaya Aktını qəbul etmişdir.

Ümummillə lider Heydər Əliyev Azərbaycan Respublikasının müstəqilliyinin bərqərar edilməsində böyük rol oynamışdır. O, ölkədə qayda-qanun yaratmış, Azərbaycanın gələcəyini müəyyən etmişdir. Həmin gələcəyi biz bu

gün görürük. Hörmətli İlham Əliyev Heydər Əliyevin fəaliyyətini davam etdirir və bütün səylərini Azərbaycanın müstəqilliyinin güclənməsinə, beynəlxalq aləmdə nüfuzunun yüksəlməsinə və millətin rifahının artmasına yönəltmişdir.

Bugünkü Azərbaycan dinamik inkişaf edən ölkədir və bu inkişaf ənənəvi milli dəyərlərə əsaslanır. Azərbaycan ardıcıl olaraq dünyaya inteqrasiya siyasəti aparır və yüksək nəticələr əldə edir. Bu sahədə Milli Məclisin rolu danılmazdır və ən vacibi odur ki, Milli Məclisin ölkə əhalisinin rifahına da təsiri böyükdür. Bizim ölkələr arasında olan münasibətlərə gəldikdə, bu münasibətlər ənənə, dil, din, tarix birliyinə əsaslanır.

Hörmətli cənab Sədr, icazə verin, bizim Parlament Məclisi adından sizə, azərbaycanlı həmkarlarımıza və dostlarımıza, sizin simanızda bütün Azərbaycan xalqına belə bir əlamətdar gün münasibəti ilə təbriklərimizi çatdıraraq, qardaş ölkəmizə firavanlıq və inkişaf arzulayaq! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir Vyetnam Milli Assambleyası Sədrinin müavini cənab Uonq Çu Luuya.

Uonq Çu Luu, *Vyetnam Milli Assambleyası Sədrinin müavini.*

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri hörmətli cənab Əsədov, hörmətli xanımlar və cənablar, əziz dostlar! Bu gün mən ölkəmizin nümayəndə heyətinin rəhbəri kimi Azərbaycanda parlamentin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə keçirilən təbirdə məmnuniyyətlə iştirak edirəm. Bizim Milli Assambleyanın adından parlamentin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə sizi təbrik edirəm!

100 il bundan əvvəl – 1918-ci ildə Azərbaycan müstəqilliyini elan etmiş və Azərbaycan Demokratik Respublikası yaranmışdır. Baxmayaraq ki, demokratik respublikanın ömrü çox qısa olmuşdur, ancaq o, tarixdə böyük rol oynamışdır, indiki Azərbaycanın inkişafı üçün böyük əhəmiyyət kəsb etmişdir. 17 ay ərzində o, ölkənin fundamental hüquqi, demokratik əsaslarını yaratmış və dövləti formalaşdırmışdır.

Hörmətli xanımlar və cənablar! Vyetnam dövləti və milləti Azərbaycan xalqının inkişafına sevinir, burada olan inkişafı və siyasi sabitliyi yüksək qiymətləndirir. Siz açıq xarici siyasət sayəsində 57 beynəlxalq təşkilatın üzvüsünüz, beynəlxalq cəmiyyətdə layiqli yerinizi tutursunuz, regionda ən sürətlə inkişaf edən ölkələrdən birisiniz. Tarixi dəyərlərinizə sahib çıxmaqla, inkişaf yolunu seçmişiniz.

Hazırda bu tarixi ənənə siyasi həyatınızda da böyük rol oynayır, Azərbaycanla müxtəlif ölkələr, o cümlədən Vyetnam arasında münasibətlərin gücləndirilməsinə öz töhfəsini verir. Biz bir-birimizdən coğrafi cəhətdən uzaq məsafədə yerləşsək də, oxşarlıqlarımız çoxdur. Vyetnam çox ağırlı müharibə dövrləri keçmiş və bugünkü uğurlara nail olmaq üçün şərəfli bir yol qət etmişdir.

Azərbaycan hakimiyyəti və milləti keçmişdə bizə böyük dəstək göstərmişdir. Buna görə biz sizə öz minnətdarlığımızı bildiririk.

Parlamentlərarası əlaqələrə gəldikdə, parlamentlərimiz müxtəlif parlament təşkilatlarında əməkdaşlıq edir və dostluq münasibətləri saxlayırlar. Vyetnam hazırda bu əməkdaşlığın genişləndirilməsində maraqlı olduğunu qeyd edir.

Bu xoş gün münasibəti ilə Azərbaycana firavanlıq, inkişaf və xoşbəxtlik arzulayırıq. Arzulayırıq ki, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi demokratik dəyərlərə əsas-

lanan tarixi ənənələrini qorumaqla öz fəaliyyətini bundan sonra da davam etdirsən. Yüksək etimadlar qazansın və bizim münasibətlər daim inkişaf etsin. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış üçün söz verilir Avstriya Milli Şurasının üzvü, Avstriya–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri xanım Barbara Krennə.

Barbara Krenn, *Avstriya Milli Şurasının üzvü, Avstriya–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri.*

Hörmətli xanımlar və cənablar, hörmətli parlament üzvləri, əziz dostlar! Avstriyadan sizə səmimi salamlar çatdırıram və sizi yubiley münasibəti ilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm.

Mən birinci dəfədir ki, Bakıdayam. Onu deyə bilərəm ki, bu gözəl şəhərə heyranam. Şəhərin, həqiqətən, çox əsrarəngiz bir arxitekturası var. Azərbaycan mənim üçün həm də müxtəlif dinlərin birgəyaşayış və tolerantlığının nümunəsidir. Azərbaycan əhalisinin qonaqpərvərliyi, istiqanlılığı da çox təqdirəlayiqdir və onu dəyərləndirirəm.

Doğrusu, mənim üçün, əlil arabasında olan bir şəxs üçün həyat o qədər də asan deyil, lakin Azərbaycanda heç bir çətinlik hissi yaşamıram və buna görə də siz azərbaycanlılara çox təşəkkürümü bildirirəm.

Avstriya–Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun həmsədri olaraq Azərbaycandan gələn nümayəndələri Avstriyada salamlamaq imkanına nail olmuşam. Bu, eyni zamanda, bizim aramızda gözəl rəsmi əməkdaşlıqdan əlavə, həm də dostluğun, ölkələrimiz arasında qarşılıqlı münasibətlərin yaranmasına gətirib çıxardı və bu, məni xüsusilə məmnun edir. Düşünürəm ki, ölkələrimiz arasında daimi əməkdaşlıq və bir-birimizi tanımağımız

iqtisadi münasibətlərin inkişafına gətirib çıxaracaq və hər iki ölkənin nailiyyətlərindən digər ölkələr də faydalanacaqlar.

1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpasından sonar yaranmış iqtisadi əlaqələr, iqtisadi inkişaf göz qabağındadır. Azərbaycan bu dövrü gözəl yaşadı və eyni zamanda, hər iki ölkə arasında münasibətlər çox möhkəm təməl üzərində quruldu. Məni tanıyan hər bir kəs bilir, əlimdən gələni əsirgəməyəcəyəm ki, ölkələrimiz arasında münasibətlər gələcəkdə daha da inkişaf etsin və hər iki ölkə arasında müxtəlif sahələrdə – siyasi, iqtisadi, humanitar sahələrdə əlaqələrin inkişafına güclü təkanlar verilsin. Birgə olduğumuz təqdirdə hər iki ölkənin əhalisi üçün çox yüksək nailiyyətlər əldə edə bilərik. Çünki biz onlar üçün, eyni zamanda, siyasi məsuliyyət də daşmalıyıq.

Avstriya ilə Azərbaycanın diplomatik əlaqələrinin yaradılmasından keçən 26 il ərzində ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq yüksək səviyyədədir. Düşünürəm ki, bizim aramızda dostluğun möhkəmlənməsi əsas məqsədimiz olmalıdır.

Parlamentin yaradılmasının 100 illiyi münasibəti ilə keçirilən bu tədbirdə iştirak etməyi çox böyük şərəf hesab edirəm və sizə işlərinizdə uğurlar arzulayıram. Diqqətinizə görə çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış üçün söz verilir Böyük Britaniya Parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri cənab Bob Bləkmənə.

Bob Bləkmən, *Böyük Britaniya Parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli iştirakçılar! İcazə verin, müxtəlif partiyaların nümayəndələrinin bir araya gəldiyi nümayəndə heyəti adından sizi salamlayım və bütün partiyaları təmsil

edən dostluq qrupunun rəhbəri olaraq sizi təbrik edim!

Bu gün Azərbaycan parlamentinin yaranmasının 100 illik yubileyinin qeyd olunması ilə bağlı çox vacib bir gündür. Bu gün biz Şərqdə ilk dəfə qadınlara səsvermə hüququ vermiş bir parlamentin 100 illiyini qeyd edirik. Onun ömrü qısa olsa da, demokratiya uğrunda mübarizə davam etmiş və 70 il sonra Azərbaycan yenidən öz müstəqilliyinə qovuşmuşdur.

Biz Azərbaycan Respublikası ilə, Azərbaycan xalqı ilə əməkdaşlıq etməkdən çox məmnunuq. Birləşmiş Krallıq “BP” şirkətinin simasında Azərbaycan xalqı ilə “Əsrin müqaviləsi”ni imzalamışdır.

Eyni zamanda, çox məmnunluqla qeyd etmək istəyirəm ki, “BP” Azərbaycanda Cənub Qaz Dəhlizinin tikintisində iştirak edir ki, bu da bütövlükdə Avropanın enerji təhlükəsizliyi üçün vacib olan bir layihədir.

İki gözəl ölkə arasında münasibətlər davam edir. Bizim universitetlərimiz arasında əməkdaşlıq əlaqələri yaranmışdır. Çox sevinirəm ki, cənab Prezident bir il ərzində bizim Baş nazirlə üç dəfə görüş keçirmişdir. İkitərəfli münasibətlər nəticəsində ölkələrimiz arasında dostluq münasibətləri gücləndirilmişdir. “Avroviziya”, “Avropa Oyunları”, “Formula 1” yarışlarını dediklərimə misal göstərmək olar.

Azərbaycan demokratik inkişaf nəticəsində dünyaya inteqrasiya etmişdir və demokratik bir dövlət olaraq, maddi nemətlərdən düzgün istifadə etməklə nələrə nail olmağın mümkünlüyünün təcəssümünə çevrilmişdir.

Qeyd etməliyəm ki, mən son 8 ildə Azərbaycana 6 dəfə səfər etmişəm. Ölkənin necə inkişaf etdiyinin, ümumiyyətlə, necə idarə olunduğunun şəxsən özüm şahidi olmuşam. Müstəqil bir dövlət kimi Birləşmiş Krallıq müstəqillik uğrunda aparılan mübarizələri dəstəkləyir. BMT-nin Dağ-

lıq Qarabağ məsələsi ilə bağlı qərarları hökmən icra olunmalıdır. Reallıq ondan ibarətdir ki, bu, ən uzun müddət davam edən, yəni Birləşmiş Millətlər Təşkilatının tarixində mövcud olan ən uzunmüddətli münaqişələrdən biridir. Bu məsələ ilə bağlı biz bu gözəl ölkənin əhalisi ilə çiyin-çiyinə dayanırıq. Biz ölkənin ərazi bütövlüyünün bərqərar və bərpa olunmasını dəstəkləyirik. Nəhayət, biz Birləşmiş Krallıq və Azərbaycan olaraq qısa müddətdə deyil, uzun müddətdə dostluq etmək niyyətindəyik. Çox sağ olun, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. (*Alqışlar.*)

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisi Sədrinin
birinci müavini Ziyafət Əsgərov sədrlik edir*

Sədrlik edən. Sağ olun, cənab Bləkmən.

Fransa Azərbaycan Dostları Assosiasiyasının Prezidenti cənab Jan-Fransua Mansel.

Jan-Fransua Mansel, *Fransa Azərbaycan Dostları Assosiasiyasının Prezidenti.*

Cənab Sədr, əziz azərbaycanlı dostlarım! Sizin qarşınızda çıxış etməkdən, xüsusilə də parlamentin yaranmasının 100 illiyi münasibəti ilə sizin yanınızda olmaqdan çox böyük qürur hissi duyuram. Eyni zamanda, mən çox gözəl anlayıram ki, 100 il bundan öncə Azərbaycan üçün bu parlamentin yaranması nə qədər önəmli olmuşdur. Azərbaycan müstəqillik əldə etdikdən sonra müsəlman aləmində ilk dəfə parlament yaranmışdır. Bu parlament qısa bir zamanda mövcud olmasına, həm də burada bir sıra hadisələrin baş verməsinə baxmayaraq, 1919-cu ilin iyununa qədər 300-dək sənəd qəbul etmişdir. Eyni zamanda, qadınlara səsvermə hüququ verilmiş və bu, xüsusilə

mədəni və demokratik nöqteyi-nəzərdən dünyaya bir mesaj olmuşdur. Bu, dövlətin demokratik əsaslarla idarə olunmasına, eləcə də Azərbaycanın beynəlxalq miqyasda müstəqil bir dövlət kimi formalaşmasına gətirib çıxarmışdır.

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Oqtay Əsədov sədrlik edir*

Azərbaycan parlamentinin o vaxtkı sədri Əlimərdan bəy Topçubaşov ömrünün sonuna qədər Fransada yaşamışdır və Fransanın Sen Klü qəbiristanlığında dəfn edilmişdir. Bu torpaq şərəf duyur ki, məhz Azərbaycan parlamentinin ilk Sədri orada dəfn olunmuşdur. Əlimərdan bəy Topçubaşov heç vaxt Bakıya qayıtmamışdır. Lakin onun əsas məqsədi öz ideyalarını davam etdirmək olmuşdur.

Budur, Azərbaycan öz müstəqilliyini bərpa etmişdir. O, dünyanın ən yüksək tribunalarından ilk parlamentinə nə qədər sadıq olduğunu daim nümayiş etdirir.

Mən fikrimi tamamlayaraq, cənab Sədr, bizə bu şəraiti yaratdığınız üçün Sizə, Azərbaycana ən gözəl, xoş arzularımı çatdırıram və parlamentin yaranmasının 100 illiyi münasibəti ilə sizi təbrik edirəm. Tezliklə ərazilərinizin azad edilməsini arzulayıram. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun, cənab Mansel.

Çıxış üçün söz İordaniya parlamentinin deputatı cənab Favzi Dauda verilir.

Favzi Daud, *İordaniya parlamentinin deputatı.*

Əziz həmkarlar, möhtərəm qonaqlar! Salamlarımı və məmnunluq hissimi, eyni zamanda, zati-aliləri Kralın İordaniya ilə Azərbaycanı bir-birinə sıx bağlayan tarixi əla-

qələrdən qürur duyduğunu buradan sizə çatdırmaq məni çox sevindirir.

Azərbaycan parlamenti ilə İordaniya parlamenti arasında sıx münasibətlərin formalaşması sevindirici haldır. İordaniya parlamenti olaraq Azərbaycan parlamentinin üzvlərini bu əlamətdar tarixi gün münasibəti ilə təbrik edirik. Azərbaycan parlamentinin çıxardığı qərarların rolunu və əhəmiyyətini yüksək qiymətləndiririk.

Fəxrlə bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycan ilə İordaniyanı müsbət dəyərlərə söykənən əlaqələr birləşdirir. Azərbaycan Prezidentinin və İordaniya Kralının himayədarlığı altında müxtəlif sahələri əhatə edən bu əlaqələr ən yüksək səviyyəyə çatmışdır. Bu münasibətlər əsasında bir çox müqavilələr bağlanmışdır. Hüquqi, iqtisadi və digər sahələrdə əməkdaşlıq bunun göstəricisidir. Biz bunlarla kifayətlənməməliyik, səylərimizi daha da artırmalıyıq. Çünki ikitərəfli əlaqələr münasibətlərin gələcək inkişafına təkan verir.

Sözümün sonunda icazə verin, sizə, parlament nümayəndələrinə, xalqınıza və hökumətinizə təbriklərimi çatdırım. Sizə daha çox inkişaf və rifah arzulayıram. Sizə bir daha salamlar olsun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış üçün söz verilir Hindistan Parlamentinin deputatı cənab Kambadahalli Hanumappa Muniyappaya.

Kambadahalli Hanumappa Muniyappa, *Hindistan Parlamentinin deputatı.*

Hörmətli Sədr, parlament üzvləri, hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar! Hamınızı salamlayıram.

Bu gün siz Azərbaycan Demokratik Respublikası parlamentinin yaradılmasının 100 illiyini qeyd edirsiniz. 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikasının yaradılması

Azərbaycan xalqı üçün böyük bir nailiyyət idi. Bu hadisə Azərbaycanın tarixində böyük bir iz qoymuşdur. Həmin dövrdə Azərbaycan Demokratik Respublikasının parlamenti tərəfindən bir çox mühüm qanunvericilik aktları qəbul edilmişdir. Bu dövrdə mühüm dövlət qurumları, vacib atributlar yaradılmışdır. Hindistan parlamenti adından bu tədbir vasitəsilə Azərbaycan xalqına və dövlətinə sözügedən tarixi nailiyyətlə bağlı təbriklərimi və ən xoş arzularımı çatdırıram. Hindistan ilə Azərbaycan arasında çox sıx, gözəl tarixi əlaqələr mövcuddur. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq siyasi, iqtisadi, mədəni və digər sahələrdə inkişaf edir və biz münasibətlərin qarşılıqlı hörmət əsasında qurulmasından çox məmnunuq.

Hökumətlər səviyyəsində yüksək əlaqələr dostluq münasibətlərimizin dərinləşməsinə təkan verəcəkdir. 2018-ci ildə ölkələrimiz arasında əlaqələr ikitərəfli münasibətlərin inkişafına təkan vermişdir. Biz ölkələrimiz arasında münasibətlərin, eləcə də parlamətlərarası dialoq və əməkdaşlığın inkişafı üçün səylərimizi davam etdiririk. Parlamentlərin nümayəndə heyətlərinin qarşılıqlı səfərlərini dəstəkləyirik. Milli Məclisin rəhbərliyinə bizə göstərilən qonaqpərvərliyə və çox gözəl qarşılandığıma görə nümayəndə heyətinin adından minnətdarlığımı bildirmək istəyirəm. Bizim Prezidentimizin, vitse-prezidentimizin və Baş nazirimizin, eyni zamanda, Hindistan parlamentinin spikerinin adından ən xoş arzularımızı çatdıraraq sizi bir daha təbrik edirəm.

Biz Hindistan xalqı olaraq sizin yanınızdayıq və Hindistan tərəfindən sizə dəstəyimizi əsirgəməyəcəyik. Təşəkkür edirəm. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli həmkarlar, bilirəm, bir az yorucu oldu. Amma

bu bayram tədbiridir. 30 nəfər çıxış edib, 9 çıxışımız qalıb. Yaqın ki, yarım saata, 40 dəqiqəyə bitirə bilərik. Xahiş edirəm, bir az da dözək. Ondan sonra nahar fasiləsi olacaq.

İndi söz verilir İtaliya Respublikası Deputatlar Palatasının üzvü Covani Russoya.

Covani Russo, *İtaliya Respublikası Deputatlar Palatasının üzvü.*

Hörmətli cənab Prezident, hörmətli hökumət nümayəndələri, hörmətli Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar!

Bu gün həm İtaliya, həm də mənim üçün çox vacib bir gündür. Bu gün mən burada İtaliyanı təmsil edirəm və biz İtaliya ilə Azərbaycan arasında möhkəm dostluğun mövcudluğunu bir daha təsdiq edirik. 1918-ci ildə Azərbaycan Demokratik Respublikası yarandığı zaman müsəlman dünyasında ilk parlamentli respublika idi. Bu respublika tərəfindən qadınlara seçki hüququ verilmişdir və etnik azlıqların hüquqları tanınmışdır.

Biz ticarət, elm və incəsənət sahəsində əməkdaşlıq etməliyik. Hər zaman Şərqi və Qərbi birləşdirən bir yol ayırıcında yerləşən Azərbaycan İtaliya üçün əhəmiyyət kəsb etmişdir. Marko Polo da buraya qədər gəlib çıxmışdır.

İtaliya Azərbaycanla əməkdaşlığa çox böyük əhəmiyyət verir. Bu gün tarix keçmişdə olduğu kimi cərəyan etməkdədir. İtaliya və Azərbaycan hər zaman yaxşı dostlar olmuşlar və əlaqələr tarixi boyu inkişaf etmişdir. Qobustanda, yəni Bakıdan bir neçə kilometr aralıda yerləşən daş üzərində rəsmlər Roma imperiyası zamanı yaradılmışdır. Ölkələrimiz arasında birgə səylər və təşəbbüslər nəticəsində dialoqu davam etdirə və bu dialoqu dünyaya eşitdirə bilərik. Şərqi ən dahi şəxsiyyətlərindən biri olan Nizami

Gəncəvinin sözləri ilə desək, fikrimizi sözlə də, sazla da deməliyik.

Azərbaycan xalqına ən yaxşı arzularımızı çatdırmaq istəyirəm. Bütün İtaliya sizə dəstək verir. Yaşasın İtaliya, yaşasın Azərbaycan! Çox sağ olun. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Çıxış edir Litva Seyminin Sosial işlər və əmək komitəsinin sədri xanım Rimantė Şalaşeviçute.

Rimantė Şalaşeviçute, *Litva Seiyminn Sosial işlər və əmək komitəsinin sədri.*

Hörmətli Oqtay Əsədov, hörmətli deputatlar, hörmətli qonaqlar! Mən Litva Respublikası Seyminin Sədrinin təbrik məktubunu oxumaq istəyirəm:

“Litva Respublikası Seyminin Sədri. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri cənab Oqtay Əsədova. Vilnüs, 14 sentyabr, 2018-ci il.

Hörmətli cənab Sədr, mən öz adımdan və Litva Respublikası Seyminin adından səmimi qəlbdən sizin dövlətinizi və Milli Məclisinizi Azərbaycanda dövlətçiliyin bərqərar olmasının 100 illiyi münasibəti ilə təbrik etməkdən məmnunluq duyuram. 100 il bundan əvvəl yaradılmış Azərbaycan Respublikası İslam dünyasında ilk demokratik dövlət idi. Həmin dövlət, hər şeydən əlavə, qadınlara seçki hüququ vermişdi və bunu bir sıra Qərb dövlətlərindən əvvəl etmişdi.

Litva ilə Azərbaycan arasında əlaqələr, tərəfdaşlıq münasibətləri qarşılıqlı hörmət və anlaşma əsasında dinamik inkişaf edir. Litva Respublikası Seymində Azərbaycan Respublikasının parlamenti ilə dostluq qrupu mövcuddur. Azərbaycan Cənubi Qafqazda Litvanın əsas ticarət tərəfdaşlarından biridir. Biz ikitərəfli iqtisadi əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsində maraqlıyıq ki, yeni qarşılıqlı faydalı

əməkdaşlıq sahələri müəyyən edilmiş olsun. Biz Azərbaycanın Avroatlantik məkana inteqrasiyasını, NATO-nun etibarlı tərəfdaşı kimi Əfqanıstanda sülhməramlı əməliyyatlarda iştirak etməsini yüksək qiymətləndirir, Azərbaycanın bu təşəbbüslərini dəstəkləyirik.

Ümumi maraqlar gələcəkdə ikitərəfli əməkdaşlıq münasibətlərini inkişaf etdirmək üçün çox yaxşı təməl yaradır. Əminəm ki, dövlətlərimiz gələcəkdə də ikitərəfli iqtisadi, siyasi, mədəni əlaqələri davam etdirəcəklər. Biz birlikdə işləyəcəyik ki, ölkələrimiz və xalqlarımız bundan faydalanmış olsunlar.

Bu əlamətdar gün münasibəti ilə, hörmətli cənab Sədr, Sizə və Sizin rəhbərliyiniz altında fəaliyyət göstərən parlamentə uğurlar və məhsuldar iş arzulayırıq! Xalqınıza işə çiçəklənmə və inkişaf diləyirik!

Cənab Sədr, bir daha Sizi təbrik edirəm və Sizə öz dərin hörmətimi, ehtiramımı ifadə edirəm. Litva Seyminin Sədri”.

Çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir Livan Milli Assambleyasının üzvü cənab Əyyub Hməyadə.

Əyyub Hməyed, *Livan Milli Assambleyasının üzvü.*

Milli Məclisin Sədri cənab Oqtay Əsədov! Hörmətli tədbir iştirakçıları, xanımlar və cənablar!

Mən bu tədbirdə iştirak etməyimizə görə qürur hissi keçirdiyimizi ifadə edir, fürsətdən istifadə edərək Livan parlamenti spikerinin və rəhbərinin adından Azərbaycan xalqına və ölkə rəhbərliyinə dövlət müstəqilliyinizin 100-cü ildönümü münasibəti ilə təbriklərimi çatdırıram. Azərbaycanın bu illər ərzində keçdiyi yolu, ölkənizdə vətəndaş cəmiyyətinin qurulmasını, Azərbaycanın dünyaya töhfələ-

rini yüksək qiymətləndiririk.

Biz parlament üzvləri olaraq Azərbaycan ilə Livan arasında münasibətlərin inkişafını dəstəkləməliyik. Parlamentlərimizdə Azərbaycan–Livan dostluq qruplarının yaradılmasını dəstəkləməliyik, bu sahədə təcrübəmizi bölüşməliyik. Mədəniyyət və ticarət sahəsində təcrübə mübadiləsi aparmalıyıq.

Livan parlamentinin spikeri adından sizinlə hər cür əməkdaşlıq etməyə hazır olduğumuzu bildiririk. Bütün sahələrdə ikitərəfli əlaqələrin möhkəmlənməsinə və xalqlarımızın maraqlarına xidmət edən fəaliyyətimizi davam etdirməliyik. Mən fürsətdən istifadə edərək Azərbaycan xalqına ürəkdən öz səmimi salamlarımı çatdırıram. Biz xalqınızın, dövlətinizin keçdiyi bu böyük inkişaf və çiçəklənmə yolunu yüksək dəyərləndiririk. Səmimi qonaqpərvərliyi və yüksək təşkilatçılığı xüsusi qiymətləndiririk. Yaşasın Azərbaycan–Livan dostluğu! (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Sağ olun.

Malta parlamentinin deputatı cənab Biron Kamilləriyə söz verilir.

Biron Kamilləri, *Malta parlamentinin deputatı.*

Hörmətli cənab Oqtay Əsədov, hörmətli parlament üzvləri, həmkarlar, xanımlar və cənablar! Azərbaycan Demokratik Respublikasının, eləcə də demokratiyanın nümunəsi olan parlamentin yaranmasının 100 illiyi münasibəti ilə Azərbaycan xalqını təbrik edirəm! Eyni zamanda, Azərbaycan tərəfindən göstərilən yüksək qonaqpərvərliyə görə təşəkkür etmək istəyirəm. Burada, sizin gözəl ölkənizdə, xüsusilə Bakı şəhərində qaldığımız müddətdə çox yüksək qonaqpərvərliklə üzləşmişik.

Bu, olduqca vacib tarixdir. Bu 100 illik demokratiya tarixində ölkənin vətəndaşları öz iradələrini ifadə etmək

şansı əldə ediblər. Əlbəttə ki, demokratiya davam etməkdə olan öhdəlikdir, o, daim təkmilləşmə tələb edir ki, seçki sistemləri ədalətli və şəffaf olsun, parlamentin fəaliyyəti və onun nəticələri xalqın maraqlarına xidmət etsin.

Bu iclasda demokratik inkişaf və təkmilləşmə istiqamətində Malta parlamentinin təcrübəsini bölüşmək istəyirəm. Maltada parlamentin iclasları onun internet səhifəsində işıqlandırılır, bundan əlavə, telefon tətbiqləri vasitəsi ilə bu iclasları izləmək mümkündür. Parlamentin daimi komitələri və standartlar üzrə komissiyası daha çox səlahiyyət əldə etmişlər, parlament üzvləri də daxil olmaqla, dövlət rəsmilərinin ictimai həyatı üzərində nəzarəti həyata keçirirlər. Maltada parlament üzvləri əhalinin müxtəlif təbəqələrini – müxtəlif əhali qruplarını təmsil edirlər. Siyasi partiyalar parlamentdə öz nüfuzlarına görə təmsil olunurlar.

Sözümün sonunda Azərbaycan parlamentinə fəaliyyətini bundan sonra da ən yüksək standartlara uyğun davam etdirməsini arzulayıram. Ümidvaram ki, Malta ilə Azərbaycan arasında əməkdaşlıq getdikcə daha da inkişaf edəcəkdir. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Slovakiya parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri Peter Marçek.

Peter Marçek, *Slovakiya Parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun rəhbəri.*

Hörmətli Sədr, hörmətli həmkarlar! Bu mütəbər tədbirdə iştirak və çıxış etmək mənim üçün olduqca xoşdur. Bütün tədbir iştirakçılarına həmkarlarım adından ən xoş arzularımı çatdırıram.

Biz indi tarixi öz ölkələrimizin həyatı ilə ölçürük. Bu gün biz bütün dünyada cəmiyyətlərin parçalanmasını müşahidə edirik. Hazırda cəmiyyəti birləşdirən prioritet də-

yörlərə ehtiyac var. Bu dəyərlərin ətrafında sıx birləşmək lazımdır ki, millətin, xalqın ürəyində əks-səda yaratsın.

Hazırda biz qloballaşma şəraitində yaşayırıq. Artıq hər ölkənin uğurları ayrı-ayrı sahələrdə əldə etdiyi inkişafdan asılıdır. Bu, ölkələrarası mənəvi, mədəni və dini əlaqələrdən getdikcə daha çox asılı olacaqdır. Biz bütün ölkələrdə dialoq və sülh formalaşdırmalıyıq ki, qaçqınlar olmasın, terrorizm olmasın. Bu, siyasətçilərin, aparıcı din rəhbərlərinin birgə mövqeyindən çox asılıdır. Burada biz Allaha inancımıza, öz dövlətçilik ruhumuza əsaslanmalıyıq.

İcazə verin, mən bir daha sizi – həm parlament nümayəndələrini, həm də Azərbaycan xalqını təbrik edirəm, bu münasibətlə çoxsaylı nailiyyətlər arzulayım! Slovakiya millətinin adından təşəkkür edirəm, diqqətinizə görə çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Sloveniya Milli Assambleyasının Xarici əlaqələr komitəsinin sədri cənab Matyaz Nemek.

Matyaz Nemek, *Sloveniya Milli Assambleyasının Xarici əlaqələr komitəsinin sədri.*

Hörmətli Sədr, xanımlar və cənablar, həmkarlar, dostlar! Bu mötəbər tədbirdə iştirak etmək mənim üçün böyük şərəfdir.

100 il bundan əvvəl Azərbaycan xalqı demokratik respublikanı və demokratik siyasət əsasında öz parlamentini yaratmışdır. Həmin dövrdə çox mühüm islahatlar həyata keçirilmişdir, milli mənsubiyyətindən asılı olmayaraq hər kəsə səsvermə hüququ verilmişdir. Əhalinin böyük hissəsinin müsəlman olduğu Azərbaycanda həmin dövrdə qadınlara ilk dəfə səsvermə hüququ verilmişdir. Bu addımın tarixi əhəmiyyətini unutmmaq olmaz.

Azərbaycan Demokratik Respublikası 23 ay ömür sür-

məsinə baxmayaraq, zəngin fəaliyyətə malik olan bir dövlət olmuşdur, bu ölkə və onun parlamenti tərəfindən dünya miqyasında böyük əhəmiyyətə malik addımlar atılmışdır. Azərbaycan Demokratik Respublikası, onun parlamenti cəmi iki il ömür sürməsinə baxmayaraq, özündən sonra böyük dəyərlər buraxmışdır. Hamınızı təbrik edir və ən xoş arzularımızı çatdırıram! Təşəkkür edirəm. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri parlamentinin üzvü cənab Camal əl-Hai.

Camal əl-Hai, *Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri parlamentinin üzvü.*

Allahın adı ilə!

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri cənab Oqtay Əsədov, hörmətli millət vəkilləri, xanımlar və cənablar! Bu gün bu təntənəli tədbirdə iştirak etməkdən qürur duyduğumu ifadə etmək istəyirəm. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri dövlətinin, hökumətinin və xalqının salamlarını sizə çatdırmaqdan şərəf duyuram. Bu tarixi gün münasibəti ilə sizə təbriklərimizi çatdırır, uğurlar arzulayıram.

Bizim ölkəmizlə Azərbaycan arasında çox unikal əlaqələr mövcuddur. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri Azərbaycanın müstəqilliyini tanıyan ilk dövlətlərdən biridir və ölkələrimiz arasında münasibətlər daim inkişaf edir. Bu əlaqələr çərçivəsində parlamentlər arasında birgə komissiyalar yaradılmış və bir sıra yığıncaqlar çağırılmış, qarşılıqlı ziyarətlər olmuşdur.

Dubay əmiri və eyni zamanda, Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Baş naziri şeyx Rəşid Əl-Məktumun Azərbaycana tarixi səfəri olmuşdur və bu səfər əsnasında bir sıra anlaşma memorandumları imzalanmış, bir çox məsələlər müza-

kirə olunmuşdur. Birləşmiş Ərəb Əmirlikləri Azərbaycana son vaxtlar 800 milyonluq sərmayə qoymuşdur və iki ölkə arasında ümumi sərmayənin həcmi iki milyardı keçmişdir. Ölkələrimiz arasında əməkdaşlıq üçün əlverişli şərait mövcuddur, xüsusilə də, kənd təsərrüfatı, hava nəqliyyatı və sənaye sahəsində.

Mən 100 illik yubiley münasibəti ilə bir daha sizə öz səmimi təbriklərimi çatdırıram. Arzum budur ki, iki dövlət arasında münasibətlər, xüsusilə parlamentlərarası əlaqələr daha yüksək zirvələrə çatsın. Çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

İndi isə söz verilir Avropa İttifaqı–Azərbaycan parlament əməkdaşlığı komitəsinin həmsədri cənab Səyyad Kərimə.

Səyyad Kərim, *Avropa İttifaqı–Azərbaycan parlament əməkdaşlığı komitəsinin həmsədri.*

Milli Məclisin Sədri hörmətli cənab Oqtay Əsədov, hörmətli deputatlar, hörmətli həmkarlarım! Əlbəttə, bu gün Milli Məclisdə belə bir təntənəli tədbirdə iştirak etmək böyük şərəfdir.

Azərbaycan xalqı 100 il bundan əvvəl Azərbaycan Demokratik Respublikasını elan etməklə öz seçimini qətiləşdirmişdir. Demokratiya, seçki hüququnun təmin edilməsi, bərabərlik həmin dövrdə Azərbaycan xalqının həyatının bir hissəsinə çevrilmişdir. Azərbaycan xalqı öz dini, mədəni və tarixi keçmişinə çox böyük əhəmiyyət verir. Öz seçimlərini həyata keçirən Azərbaycan dövlət başçısı İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə qarşıya çıxan çağırışların öhdəsindən layiqincə şəkildə gəlir. Ölkə əhalisi öz vətəni ilə qürur duyur.

Avropa İttifaqı ilə Azərbaycan arasında yeni bir sazişin imzalanması gözlənilir ki, bu da bizim münasibətlərimizdə

irəliyə doğru bir addım olacaqdır. Hazırda əməkdaşlıq sahələrinin genişləndirilməsi üçün danışıqlar aparılır. Azərbaycan iqtisadiyyatını diversifikasiya etmək niyyətindədir. Biz bunu təqdir edirik. Biz enerji sahəsi ilə yanaşı, digər sahələrdə – təhsil, nəqliyyat, turizm, kənd təsərrüfatı və rəqəmsal iqtisadiyyat sahəsində də əməkdaşlıq etmək istəyirik.

Azərbaycana səfərim zamanı ölkədə bir sıra dəyişikliklər gördüm. Düşünürəm ki, irəliyə atılmış hər bir addım, bütün bu dəyişikliklər 1918-ci ildə mövcud olmuş Azərbaycan Demokratik Respublikasının prinsiplərinə əsasən həyata keçirilir. O prinsiplər ki, Azərbaycan vətəndaşlarını bir araya gətirir, onları birləşdirir. Azərbaycanda mövcud olan dini icmalar – xristianlar, müsəlmanlar, yəhudilər və atəşpərəstlər ilə bir daha tanış oldum. Onların mövcudluğu, əlbəttə, ölkədəki tolerantlığı nümayiş etdirir və biz Avropa olaraq onlardan çox şey öyrənməliyik. Hazırda islamofobiya və antisemitizm bütün Avropada mövcuddur.

Bizim parlamentlərarası dialoqumuz davam edəcəkdir. Birlikdə xalqlarımızın rifahı, maraqları naminə bir çox işlər görə bilərik və inanırıq ki, Avropa İttifaqı–Azərbaycan münasibətləri daha da güclənəcək, dərinləşəcəkdir. Başlıca dəyərlər əsasında bu əməkdaşlıq inkişaf edəcək və biz dünya nizamına öz töhfəmizi verəcəyik.

Hörmətli cənab Sədr, hörmətli həmkarlarım, Avropa İttifaqının 27 ölkəsi adından Azərbaycana ən ümdə arzularını çatdırmaq istəyirəm. Çox sağ olun, diqqətinizə görə təşəkkür edirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Söz verilir Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin üzvü cənab Cemal Öztürkə.

Cemal Öztürk, *Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin üzvü.*

Türkiyə Böyük Millət Məclisimizin dəyərli başkanı, qonaq ölkələrimizin dəyərli başkanı və millət vəkilləri! Azərbaycan Milli Məclisinin dəyərli millət vəkilləri! Qara dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Məclisinin türk nümayəndə heyəti adından hamınızı sayğı ilə, sevgi ilə salamlayıram. Azərbaycan Cümhuriyyətinin birinci müstəqilliyinin 100-cü il bayramı münasibəti ilə sizlə bir arada olmağımdan dolayı duyduğum məmnuniyyəti ifadə etmək istəyirəm. Göstərmiş olduğu dəyərli qonaqpərvərlik üçün Azərbaycan xalqına və Azərbaycan parlamentinə, hörmətli başkana və millət vəkillərinə təşəkkür edirəm.

Böyük dövlət adamı Heydər Əliyevin məşhur ifadəsində deyildiyi kimi, Türkiyə ilə Azərbaycan bir millət, iki dövlətdir. Biz eyni dövlətin övladlarıyıq.

1918-ci ildə Məhəmməd Əmin Rəsulzadənin rəhbərliyi ilə qurulan dövrünün ilk demokratik cümhuriyyəti Azərbaycan müstəqilliyin rəmzi olan üçrəngli ay-ulduzlu bayrağını yüksəltmiş, Rəsulzadənin “Yüksələn bayraq bir daha enməz!” ifadəsinə uyğun əbədi dalğalanmaq üzrə mil-lətlər birliyində yerini almışdır.

1918-ci ildə Azərbaycanın müstəqiliyini ilk tanıyan dövlət Osmanlı dövlətidir. 1991-ci ildə Azərbaycan müstəqilliyini yenidən qazandıqda onu ilk tanıyan ölkə yenə Türkiyə Cümhuriyyəti olmuşdur. Bütün bunlar Türkiyə ilə Azərbaycanın qardaşlığının ifadəsidir.

1918-cı ildə iki dövlət arasında bağlanan saziş çərçivəsində getdikcə artan təhdidlər qarşısında Nuru Paşanın koman-danlığı ilə Qafqaz İslam ordusu yardımı gəlmiş, Bakının qurtuluşu əsnasında 1130 əsgərimiz şəhid olmuşdur. Burada Nuru Paşa başqa olmaqla Bakının qurtuluşu və Azər-

baycanın müstəqilliyi uğrunda şəhid olan əsgərlərimizi və bütün qazilərimizi rahman və minnətlə bir daha xatırlayıram.

Sayın Başqan, dəyərli millət vəkilləri! 100-cü quruluş ildönümünü bayram etdiyimiz qardaş Azərbaycan Respublikasının son illərdə nail olduğu maddi və mənəvi yüksəlişi Türkiyədəki qardaşları olaraq sevinc və qürurla izləyirik. Azərbaycanın bundan sonra da inkişaf etməyə, güclənməyə, bölgəsinin istiqrar abidəsi olaraq parlaməğa davam edəcəyinə, dünyanın öndə gedən ölkələrindən biri olacağına inandığımı bildirirəm. Azərbaycan Cümhuriyyətinin və bütün Azərbaycan xalqının 100-cü quruluş ildönümünü səmimi qəlbədən təbrik edir, dostluq və qardaşlıqla yəğrulan bağlarımızın heç bir zaman kopmamasını diləyirəm. Milli Məclisin siz dəyərli üzvlərini və sevgili Azərbaycan xalqını ən dərin duyğularımlla salamlayıram. (Alqışlar.)

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Nəhayət, sonuncu beynəlxalq təşkilat. İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı Parlament İttifaqının Baş katibi cənab Məhəmməd Qureysi Niyaz.

Məhəmməd Qureysi Niyaz, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatı Parlament İttifaqının Baş katibi.

Azərbaycan Respublikası parlamentinin Sədri Zati-aliləri cənab Oqtay Əsədov! Hörmətli qonaqlar, xanımlar və cənablar! Azərbaycan parlamentinin 100 illiyi münasibəti ilə keçirilən təntənəli tədbirdə iştirak etmək üçün mənə ünvanlanmış dəvətə görə sizə dərin təşəkkürümü bildirirəm.

Azərbaycan Respublikası Qafqaz regionunda böyük rol oynayan dövlətlərdəndir və bu ölkənin regional və beynəlxalq müstəvidə böyük hörməti vardır. Xüsusən, İslam aləmində, eyni zamanda, İslam Əməkdaşlığı Təşkilatında Azərbaycanın böyük rolu vardır. Biz də Azərbaycanın bütün hədəflərinin, bütün arzularının həyata

keçməsinə arzulanır. Əlbəttə, sizin ölkənizdə müşahidə olunan demokratik proseslər, regionda və dünyada beynəlxalq sülhün təmin olunmasında Azərbaycanın rolu böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Cənab Sədr, xanımlar və cənablar! Bir çox mühüm istiqamətlərlə yanaşı, parlamentlər arasında təcrübə mübadiləsinin həyata keçirilməsi, iqtisadi, ictimai və siyasi məsələlərin həllində bir-birinə kömək göstərilməsi İslam Əməkdaşlığı Təşkilatının fəaliyyətində başlıca istiqamətlərdəndir. Biz təşkilat olaraq Dağlıq Qarabağ və onun ətrafındakı rayonların tezliklə geri qaytarılmasını və bütün beynəlxalq təşkilatların bu barədə qəbul etdikləri qərar və qətnamələrin ən qısa zamanda həyata keçirilməsini arzulayır və tələb edirik. Biz bu istiqamətdə daim Azərbaycanı dəstəkləmişik və dəstəkləyəcəyik.

Eyni zamanda, bizə göstərilən xoş münasibətə görə təşəkkür edir, Azərbaycan xalqını və parlamentini səmimi qəlbdən təbrik edirəm! Diqqətinizə görə çox sağ olun. (*Alqışlar.*)

Sədrlik edən. Əziz qonaqlar, dostlar! Son çıxış. Əlcəzair parlamenti sədrinin müavini Karabaş Əbdülrızaq çıxış üçün müraciət edib. Buyurun.

Karabaş Abdülrızaq, *Əlcəzair parlamenti Sədrinin müavini.*

Cənab spiker, təşəkkür edirəm, eyni zamanda, iştirakçılara səmimi minnətdarlığımı bildirirəm. Mən çox şadam ki, burada iştirak edirəm.

Əlcəzair parlamenti adından təbriklərimizi bildirirəm. Biz sizin sevincinizə şərikik. Əlbəttə, bu, əlamətdar bir tarixdir. Bu gün Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyini qeyd edirik.

Azərbaycan ilə Əlcəzair arasında ortaq dəyərlər möv-

cuddur. Demək istəyirəm ki, respublikanı qoruyub saxlamaq onu qurmaqdan çətindir. Bu prinsip Əlcəzair dövləti üçün də çox önəmlidir. Əlcəzair dövlət müstəqilliyini qorumaq üçün fəaliyyətini mütəmadi davam etdirir.

Biz Azərbaycanda qanunun aliliyinin, hüququn üstünlüyünün hökm sürməsi barədə məlumatlıyıq. Biz bu gün Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyi ilə bağlı sevincinizi bölüşürük. Bu, həqiqətən də, tarixi hadisədir. Biz daim sülh şəraitində yaşayaraq öz fəaliyyətimizi davam etdirməli və parlament diplomatiyasını önə çəkməliyik. Əlcəzair parlamentinin parlamentlərarası əlaqələr üzrə 190 deputat qrupu vardır. Onlardan biri də Azərbaycanla bağlıdır. Azərbaycan parlamentinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə və belə bir tədbirə görə sizi bir daha təbrik edirəm. *(Alqışlar.)*

Sədrlik edən. Çox sağ olun.

Hörmətli millət vəkilləri, hörmətli qonaqlar! Əlbəttə, sizlər olmasaydınız, bu tədbiri belə bir yüksək səviyyədə keçirə bilməzdik. Mən bütün millət vəkillərinə, təntənəli iclasımızda iştirak edən bütün parlament sədrələrinə, sədr müavinlərinə, parlament nümayəndə heyətlərinə dərin minnətdarlığımı bildirirəm. *(Alqışlar.)*

Azərbaycan parlamentinin 100 illiyi münasibəti ilə Milli Məclisin təntənəli iclası sona çatır. İclası bağlı elan edirəm.